

中國KIINA

KIINA SANOIN JA KUVIN 2 • 2019 • 7 €

KIINA

sanoin ja kuvin 2/2019

Pääkirjoitus

Pekingin kevään vuosipäiviä2

Jyrki Kallio

Ilouutisia Taiwanista2

Tauno-Olavi Huotari

Kun opiskelijat
vaativat demokratiaa3

Jyrki Kallio

Kiinan kevättä ja syksyä11

Hanna-Mari Ylinen

"Never forget. Never give up."
Hongkongissa Tian'anmenin
verilöylyä ei unohdeta14

Olli Suominen

Tian'anmen ja
historian poliittisuus17

Tauno-Olavi Huotari

Toukokuun 4. päivän liike22

Kannen kuva: *Demokratian jumalatar*
Hongkongissa 2013. (Minna Valjakka)

KIINA SANON JA KUVIN

No 2/2019 (280) 64. vuosikerta.

Julkaisija: SUOMI-KIINA-SEURA
Toimitus:

Annika Heikinheimo, päätoimittaja

Sähköposti: toimisto@kiinaseura.fi

Osoite: Heikkiläntie 8 B 2. krs.,

00210 Helsinki

Puhelin: 045-787 77 962

Sähköposti: toimisto@kiinaseura.fi

Kotisivut: www.kiinaseura.fi

Tilaushinta: 26 EUR

Ilmoitushinnat: koko sivu 450 EUR, 1/2

sivua 240 EUR, 1/4 sivua 126 EUR, 1/3

sivua 180 EUR. Sovi väri-ilisä erikseen.

Ulkoasu: lehden päätoimittaja

Paino: Paintek Pihlajamäki Oy, 2019.

Ilmestyy neljä kertaa vuodessa, seuraava
numero syyskuussa 2019.

Lehdessä esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajien
omia eivätkä edusta Suomi-Kiina-seuran kan-
taa. Oikeudet artikkeleihin kuuluvat kirjoittajil-
le, niiden julkaiseminen tai lainaaminen ilman
heidän lupaansa on kielletty. Myös oikeudet
kuviin pidätetään.

PEKINGIN KEVÄÄN VUOSIPÄIVIÄ

Keväällä 1989 Tian'anmenin aukio täyttyi demokratiaa ja poliittisia uudistuksia vaativista mielenosoittajista. 30 vuotta sitten tänä päivänä (22.5.) tunnelma oli vielä toivoa täynnä. Ensimmäinen mielenosoitusten tukahduttamisyritys oli epäonnistunut kaupunkilaisten voimin ja opiskelijat juhlivat voittoa.

Tunnelma oli optimistinen myös *Kiina sanoin ja kuvin* -lehden toimituksessa. Silloinen päätoimittaja Tauno-Olavi Huotari valmisti seuraavaan lehteen artikkelia mielenosoitusten taustoista ja opiskelijaliikkeiden historiasta. Lehden mentyä painoon oli tilanne Kiinassa muuttunut pääläelleen. Armeijan joukot saivat käskyn tukahduttaa mielenosoitukset, tarvittaessa käyttäen "tappavaa voimaa". 3.

kesäkuuta armeijan joukot etenivät panssariajoneuvoin ja jalkaväkijoukoin kohti Tian'anmenin aukiota. Mielenosoittajat pyrkivät estämään armeijan etenemisen tiesuluin. Jo kaupungin reuna-alueilla yhteenotot muuttuivat väkivaltaisiksi, kun armeijan joukot ryhtyivät ampumaan kohti väkijoukkoja ja mielenosoittajat puolustautuivat mm. polttopulloin. Armeijan saavuttaessa Tian'anmenin aukion kuolonuhrien määrä oli jo suuri. Panssariajoneuvot jyräsivät opiskelijoiden aukiolle rakentaman *Demokratian jumalatar* -patsaan ja aukio suljettiin. Aukiolle pyrki neet surmattiin. Pekingin kevät oli näin tullut tiensä päähän traagisella tavalla 4. kesäkuuta 1989.

Tauno-Olavi Huotarin toiveikas artikkeli julkaistiin muuttuneesta

ILOUTISIA TAIWANISTA

Taiwan on hyväksynyt ensimmäisenä Aasiassa samaa sukupuolta olevien avioliitot.

Taiwanin kansanedustuselin (Kiinan tasavallan lakiasäätävä neuvosto) hyväksyi 17.5.2019 uuden lain, jonka mukaan naimen ja miesparit voivat virallistaa parisuhteensa ja sen jälkeen rekisteröidä sen avioliitoksi.

Samaa sukupuolta olevilla pareilla on melkein samat oikeudet kuin heteropareilla, mukaan lukien osittainen adoptio-oikeus. Äänestyksessä äänet jakautuivat 66 puolesta, 27 vastaan. Lakiesitys voitti äänestyksessä kaksi muuta ehdotusta, jotka pyrkivät estämään avioliitto-käsitteen käytön samaa sukupuolta

olevilta pareilta ja muutoinkin rajoittamaan sellaisten parien oikeuksia. Hyväksytty laki sisältää sikäli myönnetyksen sen vastustajille, että avioliitto on mahdollinen vain mutkan kautta eli parisuhteen virallistamisen jälkeen. Presidentti Cai Yingwen (Tsai Ing-wen) allekirjoitti lain 22.5.2019. Laki astui voimaan perjantaina 24.5.2019.

Jyrki Kallio

Lisää aiheesta:

Ari-Joonas Pitkänen: Taiwanin tie
kohti samaa sukupuolta olevien
avioliittoa.

Kiina sanoin ja kuvin 3/2018

tilanteesta huolimatta dokumenttina toisenlaisesta ajasta. Artikkelijulkaistaan jälleen tässä lehdessä lyhennetyssä muodossa niin ikään dokumenttina siitä ajasta, kun Pekingin kevät oli vielä toivoa täynnä.

Tapahtumat luonnollisesti järkyttivät Suomi-Kiina-seuraa ja koettiin tarpeelliseksi ottaa julkisesti kantaa Kiinan tilanteeseen. Viereisen palstan julkilausuma toimitettiin sekä Kiinan kansan ulkomaisia ystävyssuhteita hoitavalle seuralle Pekingiin että Kiinan suurlähetystöön Suomessa. Lehden pääkirjoituksessa vakuutettiin lehden jatkavan entisellä linjallaan: ”lehti esittelee Kiinan yhteiskuntaa ja kulttuuria kavahtamatta myös vaikeita aiheita ja kriittisiä sävyjä”. Lehden linja on sama tänäkin päivänä. Aihe on synkkä ja ahdistava, mutta yhtälailla tärkeä eikä sitä tule unohtaa, vaikkakin Kiinan kommunistinen puolue pyrkii kaikin keinoin poistamaan sen historiastaan. Niinpä tapahtumista tullessa kuluneeksi 30 vuotta, lehden pääteemaksi valikoitui Tian’anmenin aukio ja Pekingin kevät 1989.

Tian’anmeniin ja Pekingin kevääseen liittyy myös toinen vuosipäivä. Toukokuun 4. päivä tuli kuluneeksi 100 vuotta Toukokuun 4. päivän liikkeen perustamisesta. Sen kunniaksi lehdessä julkaistaan myös liikkeen taustoja käsittelevä Huotarin artikkeli niin ikään 30 vuoden takaa. Kuten Huotarin ensimmäinen artikkeli myös tämä artikkeli julkaistaan lyhennettynä, mutta muutoin alkuperäisessä muodossaan kunnioituksesta seuran entistä puheenjohtajaa ja lehden entistä päätoimittajaa kohtaan.

Annika Heikinheimo

SUOMI-KIINA-SEURAN VETOOMUS KIINAN TILANTEEN JOHDOSTA

**Kiinan kansan ulkomaisia ystävyssuhteita hoitava seura
Beijing**

Suomi-Kiina-seura on syvästi huolestuneena seurannut Kiinan viimeaikaisia tapahtumia. Meille tulleiden tietojen mukaan Kiinassa on surmattu ja pidätetty lukuisia henkilöitä, joiden ainoa rikos on pyrkimys esittää mielipiteitään julkisesti. Tässä tilanteessa on myös Kiinan ystävien, jotka ovat pyrkineet ymmärtämään Kiinan kannanottoja ja niille esitettyjä perusteita, pakko ilmaista järkytyksen tunteensa. Emme voi olla paheksumatta aseettomien ihmisten ampumista ja ruhjomista telaketjujen alle. Riippumatta siitä, miten mielenosoittajien tavoitteita arvioidaan, meidän on omien ihmisyyss- ja oikeuskäsitystemme pohjalta mahdotonta pitää tällaista toimintaa oikeutettuna. Meille saapuneet tiedot viittaavat lisäksi varsin yhtäpitävästi siihen, että mielenosoittajien käyttämät keinot olivat pääosin rauhanomaisia. Näin siis nekään eivät voi olla aiheena niin väkivaltaisiin toimiin.

Viime päivinä olemme saaneet kuulla myös pidätyksistä, jotka ovat kohdistuneet mielenosoituksiin yhteydessä olleisiin henkilöihin. Pidätykset näyttävät usein perustuvan siihen, että pidätetyt ovat esittäneet kriittisiä mielipiteitä. Tukahduttamistoimenpiteet ovat herättäneet voimakkaita vastalauseita jäsenistössämme. Niissä on nähty muutos siihen avoimuuden linjaan, jota Kiina viime vuosina on noudattanut. Jokaisen maan oikeus ja velvollisuus on ratkaista sisäiset ongelmansa itse. Ihmiskunta on silti jakamaton kokonaisuus. Tiedotusvälineet tuovat tapahtumat maailman kaikilta kolkilta ihmisten nähtäville. Kansainvälinen yhteisö on lisäksi hyväksynyt yleisiä periaatteita, joiden tulisi säädellä ihmisten oikeuksia myös maiden sisällä; ennen muuta YK:n ihmisoikeuksien julistuksen. Siksi Suomessa kuten kaikkialla maailmassa pohditaan näiden järkyttävien tapahtumien merkitystä Kiinalle ja koko maailmalle.

Suomi-Kiina-seura toivoo, että se kehitys, joka näytti johtavan mielipiteenvapauden kasvuun, jatkuisi Kiinassa. Sen edellytyksenä on, että rauha palautuu Kiinaan ja että sitä edistetään kohtuuden ja maltin avulla. Toivomme, että viime viikkojen tapaukset jäävät yksittäiseksi vaiheeksi, joka ei muuta Kiinan suuntaa kohti suurempaa avoimuutta. Siksi vetoamme teihin ja pyydämme teitä käyttämään kaikkea vaikutusvaltaanne, että tapahtumien jälkiselvittelyssä noudatettaisiin oikeamielisyyttä ja lempeyttä. Kiinan ystävinä olemme vakuuttuneita siitä, että se jälleen kohentaisi maanne nauttimaa kunnioitusta ja häiventäisi tapahtumien jättämää traagista ilmapiiriä.

13.6.1989

Suomi-Kiina-seuran hallitus

中國

KUN OPISKELIJAT VAATIVAT DEMOKRATIAA

Kuten pääkirjoituksessa mainittiin, yleinen ilmapiiri oli kaksi viikkoa ennen mielenosoitusten tukahduttamista Tian'anmenin aukiolla 4.6.1989 vielä varovaisen optimistinen. Optimistinen oli myös *Kiina sanoin ja kuvin* -lehden silloinen päätoimittaja **Tauno-Olavi Huotari**, joka kirjoitti vain kymmenen päivää ennen tankkien saapumista katsauksen opiskelijamielenosoitusten historiaan Kiinassa. Huotarin artikkeli käsittelee vuoden 1989 mielenosoitusten taustoja ja toimii nyt uudestaan julkaisutuna lyhennelmänä eräänlaisena ikkunana siihen kolmenkymmenen vuoden takaiseen toiveikkuuteen, joka vallitsi vielä hetki ennen armeijan hirmutekoja aukiolla ja Pekingin kaduilla. Artikkelin kuvastaa myös seuran arvoja sekä myötätuntoa Kiinan kansaa kohtaan niin alkuperäisen kirjoituksen aikaan kuin nykypäivänäkin.

Kiinassa alkoi huhtikuun 1989 puolivälistä mielenosoitusten aalto, jonka päävoimana ovat olleet opiskelijat. He ovat vaatineet demokratiaa ja miesten vaihtamista Kiinan johtopaikoilla.

Miksi opiskelijamielenosoituksia? Opiskelijamielenosoituksilla on Kiinassa pitkä perinne. Halutessaan voi tuoda esiin hyvinkin kaukaisia tapahtumia. Jo myöhemmällä Hankaudella osallistui eräänlaisen virkamiehiä valmistavan laitoksen – nimi yleensä käännetään keisariliseksi korkeakouluksi – opiskelijat ajan poliittiseen kuohuntaan järjestämällä mielenosoituksia. Useimmiten perinteisen Kiinan moraali, sopivaisuussäännöt ja poliittinen todellisuus kielsivät puuttumasta julkisesti ja yhdessä keisarin, virkamiesten ja muiden statukseltaan korkeampien asioihin; sellainen toiminta suorastaan kiellettiin myöhemmällä keisarikaudella. Silti oppineen tehtävään kuului ottaa

kantaa epäkohtiin ja muistuttaa ylempiään niistä ja vaatia niitä ratkaistaviksi moraalien asettamien velvoitusten mukaisesti. Useat tekivätkin niin omasta hyvinvoinnistaan välittämättä.

Kiinan modernisoimisvaiheessa opiskelijoiden ja oppineiden mielenosoituksilla oli suorastaan esikuvallinen merkitys. Vuonna 1895 Kiinan ja Japanin sodan jälkeen, jossa Kiina oli kokenut tappion, jättivät ylimpään virkatutkintokokeeseen osallistuneet kandidaatit yhteisen muistion keisarille, jossa vaadittiin uudistuksia Kiinan pelastamiseksi. Se ei ollut kadulla näkyvä mielenosoitus, mutta ennen tuntematon demonstraatio siitä huolimatta.

Toukokuun 4. päivän liike vuonna 1919 yhdisti kulttuuri liikkeen ja politiikan joukko mielenosoituksiksi japanilaisia ja korruptoitunutta hallitusta vastaan ja muodostui Kiinan radikalismien lähtökohdaksi. 1920-luvulla syntyi muitakin laajoja mielenosoitusliikkeitä japanilaisia vastaan tai Kiinan yhdistämisen puolesta, ja

niissä opiskelijoilla oli jatkuvasti suuri osuus. 1930-luvulla taas Japanin aloitettua laajan tunkeutumisen Kiinaan ja lopulta ryhdyttyä suoraan sotaan osoittivat opiskelijat mieltään Japania vastaan sekä kansallisen sovun että Guomindangin ja kommunistien välisen sisällissodan lopettamisen puolesta.

Opiskelijamielenosoituksilla on siis oma perinteensä. Ne ovat liittyneet vuosisadan käännekohtiin, ja ne ovat selvästi vaikuttaneet historian kulkuun. Ne ovat myös olleet sillä lailla ”edistyksellisiä”, että ne kuuluvat kansantasavallan arvostamiin historian tapahtumiin. Luultavasti tämä perinne on jossakin määrin antanut tilaa uusille mielenilmauksille kansantasavallan aikana. Eiväthän mielenosoitukset ole suinkaan tuntemattomia nykyisen systeemin aikana. Itse asiassa kulttuurivallankumouksen aloittivat ja huipensivat opiskelijoiden mielenosoitukset, vaikka niiden taustalla oli ristiriitoja maan ylimässä johdossa ja opiskelijat olivat paljolti hyväksikäytettyjä politiikan renkejä. Kulttuurivallankumouksen opiskelijamielenosoitusluonne on jotenkin jäänyt varjoon. Toisaalta ne mielenosoitukset, jotka aloittivat neljän koplan tuhon, **Zhou Enlain** muistotilaisuudet v. 1976, olivat myös paljolti nuorten mielenosoituksia.

Uudistuspolitiikan aika ei ole muuttanut tilannetta, myös viime vuodet ovat tuoneet mukanaan mielenosoituksia. Vuosien 1986 ja 1987 vaihteessa opiskelijat demonstroivat mm. Pekingissä ja Shanghaissa demokratian ja vapau-

中國

den puolesta suurissa, joskin nykyisiä paljon pienemmissä mielenosoituksissa. Opiskelijat uskoivat olevansa puolueen ja puoluejohdon asialla, mutta siinä he kuitenkin pettyivät. Liike tukahdutettiin, ja osa opiskelijoista joutui kärsimään. Demonstraatiot aiheuttivat **Hu Yaobangin** siirron pois pääsihteerin paikalta. Ne olivat suuntautuneet osittain häntä vastaan, koska häntäkin syytettiin niissä uudistusten heikosta vauhdista. Seurauksena oli myös ideologisen kontrollin kiristäminen ja kampanja ”porvarillista liberalismia” vastaan.

Opiskelijamielenosoitukset eivät siis ole tavattoman poikkeuksellinen ilmiö. Ne ovat myös suuntautuneet moniin asioihin ja edustaneet varsin erilaisia kantoja.

Miksi juuri opiskelijat?

Yksi syy juuri opiskelijoiden liikehtimiseen on perinne, opiskelijamielenosoituksia on Kiinassa ollut. Ne pohjaavat käsityksiin sivistyneistön velvollisuuksista. Sivistyneistön asema henkisenä johtajana on vankka, ja käsitys sen esikuvallisesta tehtävästä elää yhä ainakin jossakin määrin. Opiskelijat ovat myöskin pieni ja etuoikeutettu ryhmä. Yliopistokoulutus on Kiinassa jatkuvasti tärkein yhteiskunnallisen nousun kanava, ja vähistä opiskelupaikoista kilpaillaan kiivaasti.

Opiskelijoilla on eräitä käytännön etuja puolellaan. Tiedon saanti on Kiinassa usein vaikeaa. Samalla tapaa kuin 70 vuotta sitten Toukokuun 4. päivän liikkeen aikana on korkeakoulujen opettajilla ja oppilailla ehkä nytkin muita enemmän tietoa siitä, mitä maassa tapahtuu, ja paras käsitys siitä, millaista on Kiinan ulkopuolella. Toisaalta opiskelijoiden liikkuvuus on suurempaa ja matkustelu helpompaa kuin muilla yhteiskuntakerrok-

Opiskelijamielenosoituksilla oli merkittävä rooli myös kulttuurivallankumouksessa.

Kuva: Kiina sanoin ja kuvin 3/1989

silla. Korkeakouluista muodostuu helposti jonkinlainen koko maata kattava verkko, jonka avulla voidaan päästä jopa maanlaajuiseen yhteistyöhön. Kovin monilla muilla aloilla se ei ole tässä rajoitetussakaan määrässä mahdollista. Opiskelijoiden mobilisointi on suotuisissa tilanteissa helppoa: Kiinan korkeakoulut ovat campus-yliopistoja, joissa kaikki oppilaat ja useimmiten opettajatkin asuvat yliopiston tiloissa. Suurissa kaupungeissa, esim. Pekingissä, pääosa korkeakouluista sijaitsee vielä samassa kaupunginosassa. Kun liikkeelle lähdetään, se tapahtuu nopeasti ja totaalisesti.

Opiskelijoilla on mielenosoituksissa ollut menetettävää. Suhteellisen harvoja on viime vuosina tuomittu varsinaisiin rangaistuksiin, näitäkin on kuitenkin ollut. Lukumääräisesti suurempi osa on kärsinyt työhön sijoittamisen yhteydessä. Kiinassahan valtio on näihin asti määrännyt valmistuneet opiskelijat työpaikkoihin. Kontrolli lienee jossakin määrin hellittänyt,

samaten uusia työpaikkoja valtion sektorin ulkopuolella on avautunut ja työpaikan vaihto tullut helpommaksi. Menetettävää on siis ehkä hiukan vähemmän. Riskitöntä ei mielenosoittaminen sentään ole, mutta opiskelijoiden riski saattaa olla pienempi kuin muiden työpaikkaansa, ”yksikköönsä”, vielä tiukemmin sidottujen henkilöiden.

Kaikki ei kuitenkaan ole hyvin opiskelijoiden parissa. Sivistyneistön taloudellinen asema on yleisesti ottaen huonontunut. Monet koulutusammattien edustajat eivät ole päässeet nauttimaan taloudellisen uudistuksen lihapadoista. Opiskelijoiden asumis- ja työolot, jotka eivät ole olleet kiinalaisenaan mittapuun mukaan loistavia, ovat suhteessa muiden parantuneeseen elintasoon huonontuneet. Inflaatio on syönyt valtion antamien stipendien arvoa; se, millä ennen saattoi tulla nuukistellen toimeen, ei enää riitä välttämättömiin kuluihin.

Muutkin yhteiskuntapiirit ovat osallistuneet demonstraatioihin liikehdinnän jatkuessa. Opiskelijat

中國

Kuva: Kiina sanoin ja kuvin 3/1989

Hu Yaobangin kuolema oli alkusysäys mielenosoituksille Tian'anmenin aukion toukokuussa 1989.

ovat silti pysyneet ydinryhmänä, mutta myös työläisiltä on tullut tukea. Tuki on laajaa, ja koko Peking on vaikuttanut yhtenäiseltä.

Miksi toukokuun neljännen päivän aikoihin?

Saattoi olla sattumaa, että mielenosoitusaalto ajoittui lähelle Toukokuun 4. päivän liikkeen vuosipäivää.

Ne peruspaineet, jotka saivat joukot liikkeelle, eivät tietenkään riipu vuosipäivistä. Näyttää silti todennäköiseltä, että tätä historiallisesti arvostettua tapausta aiottiin käyttää hyväksi. Valmistelusta kertoo ehkäpä sekin, että varsin pian oli kaupan mm. Toukokuun 4. päivän liikkeeseen liittyvää kamaa, paitoja ym. Useiden tietolähteiden mukaan

ainakin hallitus oli ennakkoon varautunut mielenosoituksiin juuri tuolloin. Voidaan sanoa, että Hu Yaobangin kuolema tarjosi sopivan tilaisuuden aikaistaa mielenosoituksia ja sillä lailla hieman yllättää turvallisuuskoneiston. Samalla tapaahan muuten Toukokuun 4. päivän liikekin syntyi: mikäli mielenosoituksia ei olisi siirretty, puhuisimme ehkä Toukokuun 7. päivän liikkeestä.

Joka tapauksessa Toukokuun 4. päivän liike muodostaa sopivan sekä tunnus- että vertauskuvan. Se on kunnioitettu tapahtuma ja esimerkki opiskelijoiden arvostetusta ja onnistuneesta toiminnasta isänmaan hyväksi. Se saattaa innoittaa, ja toisaalta sitä kunnioittavia mielenosoittajia on vaikeata pamputtaa.

Jos tarkastelemme Kiinan ilmapiiriä 70 vuotta sitten ja nykyään, voimme havaita kaikista eroista huolimatta tiettyjä yhtäläisyyksiä. Suurin on tietenkin se, että molempiin aikoihin on ollut kova modernisoitumispaine. Aikaisempi järjestelmä on joutunut suureksi osaksi väistymään – keisarivalta v. 1911, neuvostomallinen sosialismi 1970-luvun lopulla – mutta uuteen tasapainoon pääsyn tiellä on runsaasti vanhaan systeemiin kuuluvia esteitä ja uuden mukanaan tuomia epäoikeudenmukaisuuksia. Seurattavalta mallilta kumpanakin aikana on näyttänyt länsimainen yhteiskunta ja poliittinen järjestelmä. Yksi yhtenevä piirre on luke-neiston asema modernisoitumisessa: korkeakoulujen opettajat ja oppilaat ovat ryhmä, joka selvimmän on ilmaissut haluavansa demokratian lisäämistä ja on myös ollut muita valmiimpi sitä vaatimaan.

Kolmas yhteneväisyys on protestoinnin laaja, politiikan yli ulottuva ala: Toukokuun 4. päivän mielen-

中國

osoituksilla oli konkreettiset vaatimuksensa, mutta koko liikehdinnässä oli kysymys myös protestista patriarkaalista elämänmuotoa, sen ahdistavuutta ja yksilöä rajoittavia piirteitä vastaan. Samaa voidaan nähdä tämän vuosikymmenen ylioppilasmielenosoituksissa.

Miksi Hu Yaobang?

Mielenosoitusaallon sai syttymään Kiinan puolueen entisen pääsihteerin Hu Yaobangin kuolema 15. huhtikuuta. Huhan joutui lähtemään vuoden 1987 ylioppilasmielenosoitusten takia, kun hänen katsottiin sallineen liian runsaasti liberalismia.

Hulla lienee ollut Kiinan ylimmästä johdosta liberaalein maine nimenomaan mitä tulee poliittiseen uudistuksen ja sananvapauksen. Hun rehabilitointia voi pitää symbolisesti tärkeänä demokratiaa vaativille.

Eräs merkittävä ominaisuus Husa näyttää olleen hänen persoonallinen integriteetinsä: hän vaati jo varhain tutkimuksia ylimmäkin johdon korruptiosta. Johdon moraalin valvonta on saanut suosiota mielenosoittajilta: sitä vaadittiin alusta saakka, ja korruptionvastaiset teemat ovat lisääntyneet vaatimuksissa. Hun kuolemaa koskevat tiedot – tai huhut – tekevät hänestä sopivan tunnuskuvan: hänen kerrotaan kuolleen poliittisen johdon kokouksen yhteydessä, sortuneen siis sydänkohtaukseensa eräänlaisena suorapuheisuuden marttyyrina.

Miksi Gorbatsšov?

Mihail Gorbatsšovien vierailu oli sekin näitä mielenosoituksille onnekkaita tapahtumia. Vuosikausia toivottu ja valmisteltu vierailu toi Kiinan maailman tiedonvälityksen polttopisteeseen – saman tien sinne

pääsivät myös mielenosoitukset.

Gorbatsšoviin ja glasnostiin viittaavia iskulauseita esiintyi mielenosoittajilla runsaasti. Oliko Gorbatsšov heille todellinen sankari? Sitä on vaikea tietää. Varmasti suuri osa ihailusta oli taktista, halua käyttää hyväksi vierailun tuomaa julkisuutta ja sitä, ettei korkeata vierasta kehuja vastaan oikein voida ryhtyä voimakeinoihin. Ehkäpä mukana oli myös piruilua: tuskinpa mikään on niin omiaan ärsyttämään Kiinan johtoa kuin Neuvostoliiton asettaminen jossain suhteessa Kiinan edelle!

Osa sympatiasta saattoi olla todellista. Vaikka Neuvostoliiton talousuudistus on jäänyt sanojen asteelle, niin sananvapaus, avoimuus ja tiedonkulku johtajien ja johdettavien välillä on huomattavasti edellä Kiinaa. Tästä opiskelijat olivat tietoisia. Gorbatsšov persoonallisesti edustaa sellaista nuorehkoa, karismaattista ja dynaamista johtajaa, mitä Kiinassa kaivataan. Neuvostoliitto sinänsä ei kuitenkaan edusta Kiinan nuorelle polvelle ihannetta; se on mielikuvissa sosialistisen harmaa ja kulunut, vailla kapitalistisen lännen glamouria ja sykettä.

Hu Yaobangin kuolema, Toukokuun 4. päivän muisto ja Gorbatsšovien vierailu antoivat peräkkäin sattuessaan mielenosoituksille tilaisuuden. Ne antoivat jollakin tavalla legitiimejä syitä mennä kadulle; niiden aikana oli ennen kaikkea vaikea lähteä väkivaltaisesti tukahduttamaan kansanjoukkoja. Näin mielenosoitusaalto pääsi rauhassa varttumaan niin kauan, että siihen oli ylimalkaan vaikea puuttua ilman riskejä. Toisaalta ne niin kauan jatkuessaan kasvotivat varmasti yli sen mitan, mitä niiden suosijat puolueessa toivoivat ja otaksuivat. Molemmat seikat ovat johtaneet päättäjät toistaiseksi

neuvottomuuden tilaan.

Mitä on vaadittu?

Ensimmäisissä mielenosoituksissa vaadittiin Hun historiallisen roolin rehabilitointia, vuosien 1983 henkisen saasteen ja vuoden 1987 porvarillisen liberalismien -kampanjoiden uudelleenarviointia ja niiden nojalla tuomittujen rehabilitointia, huippujohdon ja heidän sukulaistensa pankkitilien tarkastusta, sanan- ja lehdistönvapautta, lisää rahaa koulutukseen ja intellektuellien aseman parantamista ja mielenosoituksia estävän lain poistamista. Nämä vaatimukset ovat säilyneet läpi koko prosessin.

Ajan myötä yhä selvemmin on vaadittu johtajien eroa, maan todellisen johtajan **Deng Xiaopingin** ja kovia otteita julkisesti vaatineen pääministeri **Li Pengin**. Myös kysymys väärinkäytöksistä ja korruptiosta on noussut yhä laajemmin esiin.

Huomattavaa on se, että suurin osa vaatimuksista ei kosketa opiskelijoiden sosiaalisia eikä muita heihin persoonallisesti liittyviä asioita. Sellaisia oli enemmän vuonna 1987, jolloin myös vaadittiin jopa seksuaalista vapautta campuksille, samoin kuin vuoden 1988 ilman huomiota jääneissä mielenosoituksissa. Toinen huomattava seikka on se, että talousuudistuksen kysymyksiin ei toisaalta puututa: vaatimukset koskettavat poliittista systeemiä ja maan henkistä ilmapiiriä.

Vaatimusten poliittisen aihepiirin voi katsoa kuvastavan opiskelijoiden idealistista vakaumusta sekä poliittisen vapautumisen jälkeensä jääneisyyttä taloudelliseen verrattuna. Toisaalta se herättää pientä pelkoakin: vaatimukset demokratiasta ovat sangen ylimalkaisia ja niillä voidaan tarkoittaa miltei mitä tahansa. Kiinassakin on kaikki

Kuva: Kiina sanoin ja kuvin 3/1989

Toiveikkaita mielenosoittajia Tian'anmenin aukiolla keväällä 1989.

mobilisaatiokaudet aloitettu puhumalla suuremmasta demokratiasta. Luultavasti abstraktit demokratiavaatimukset ovat vieraampia mielenosoitusten työläiskannattajille: heille tyytymättömyyden syyt ovat olleet ennen kaikkea inflaatio ja korruption kasvu.

Mikä on ilmapiiri?

Kiinassa on tapahtunut parin viime vuoden aikana selvä mielipideilmaston muutos. 1980-luvulla oli hiljaiseen edetty melkoiseen optimismiin, jota elähdytti talouden eteenpäinmeno ja muukin avautuminen, ennen kaikkea usko siihen,

että uudistuslinja säilyy. Nyt Kiina on siirtynyt pessimismiin, kun sen yhteiskunnalliset, taloudelliset ja poliittiset ongelmat ovat monimutkaistuneet, ehkä lisääntyneetkin. Pelätään, että siellä seuraa nyt, kun uudistuksia on siirretty myöhemmän ja pantu kokonaan jäihin, jonkunlainen stagnaation tila, brežnevismi. Toiset olettavat uuteen vauhtiin päästävän muutamassa vuodessa, toiset pelkäävät vuosikymmenten hiljaiseloa.

Inflaatio, korruptio ja muut vastaavat ilmiöt ovat heikentäneet hallituksen uskottavuutta, ehkä ensimmäisen kerran kansantasa-

vallan aikana vakavasti. Modernisaation toteutuminen ja Kiinan siirtyminen keskituloisten valtioiden joukkoon näyttää siirtyvän kauemmaksi. Mielialan muutoksen alkukohtana on usein pidetty sitä, kun kaupungeissa alettiin uudelleen käyttää lihakortteja. Tyytymättömyys elintasoon on toisaalta kohtuutonta, sillä itse asiassa tuskin kukaan voi väittää, ettei hänen elintonsa olisi viimeisten kymmenen vuoden aikana noussut huomattavasti. Itse asiassa parin viime vuoden suuresta inflaatiosta ovat pahoin kärsineet vain erät ryhmät, ja niidenkin kohdalla on muistettava, että pitemmällä tähtäimellä - mikäli edellisten vuosien kehitys otetaan huomioon - heidänkin menetyksensä ovat pieniä. Yksi näistä ryhmistä on tosin juuri sivistyneistö, jolla on ollut vain vähän mahdollisuuksia ylimääräisiin ansioihin.

Asian tekee vakavaksi se, että pienikin taaksepäin meno tuntuu vaikealta pitkän eteenpäinmenon jälkeen. Inflaatio on ollut lähes tuntematonta ja tekee elämän vaarallisen tuntuiseksi. Kaikkein eniten tyytymättömyyttä lisää se, että taloudelliset vaikeudet liittyvät korruption, tuloerojen kasvuun ja selvään yhteiskunnalliseen epäoikeudenmukaisuuteen. Kaikenlaiset jobbarit ja välimiehet menestyvät parhaiten.

Keskushallinnon vallan väheneminen on merkinnyt sitä, että nopeasti kasvanut uusi varaus on jakautunut niin yhteiskunnallisesti kuin alueellisestikin epätasaisesti.

Sekä talouselämässä että politiikassa eletään aikaa, jossa sekä vanhan että uuden systeemin heikoudet ja vääryydet elävät samanaikaisesti. Talouselämän vapautuminen ja keskushallinnon otteen keveneminen ovat antaneet uusia

中國

mahdollisuuksia myös epärehellisiin menettelytapoihin ja välistävetoihin. Toisaalta keplottelua auttaa se, että elämää ei ole kokonaan vapautettu: virkamiehillä on vielä valta sitoa ja päättää, vaikutusvaltaisilla henkilöillä on mahdollisuus päättää asioista omaksi edukseen -vanhoin oikeuksin ja uusin mahdollisuuksin. Usein esim. ne, joiden pitäisi valvoa laillisuutta ja tuotantolaitosten säädöstenmukaista toimintaa, johtavat itse niitä jne. Korruptio on edennyt lisäksi ainakin lähelle huippua: monien huippujohtajien sukulaisten on väitetty taloudellisesti hyötyneen kontakteistaan ja osallistuneen jopa lainvastaiseen toimintaan. Myös Deng Xiaopingin ja **Zhao Ziyangin** jälkeläisten on väitetty ”kullanneen pesiään”.

Taloudellisen elämän vapautumista ei ole seurannut vastaava poliittinen: systeemi on pysynyt entisellään ja periaatteessa tiukka kontrolli jatkuu, joskin käytännössä sanomisen vapaus on lisääntynyt, ei tosin sellaisiin mittoihin kuin esim. Neuvostoliitossa.

Onko liikehdintä pelkästään poliittista?

Kiinan liikehdinnässä on runsaasti nuorisokapinan piirteitä. Osallistujat ovat etupäässä nuoria, ja tunnuksissakin se näkyy. Näitä piirteitä huomasi ilmiäsuina vielä runsaammin parin vuoden takaisissa mielenosoituksissa, mutta ne ovat taustalla nytkin. Poliittisten vaatimusten yhteydessä ja alla on aistittavissa moraalikapinaa koko elämänmuotoa, sitä ihmisten valvontaa ja arkipäivän stalinismia vastaan, jota taloudellinen kehitys ei ole hävittänyt.

Kiina on ollut vanhusten vallan maa, jossa vanhempien ja esivallan kunnioitus ja konformismi on ollut yleistä. Ne ovat jatkuneet sosia-

lississakin. Sukupolvien kuilua on lisännyt se, että näihin asti on kansantasavallan ensimmäinen sukupolvi pitänyt valtaa käsissään. Nykyinen nuoriso – ja osin keskiikäisetkin – ovat jo toisenlaisen tilanteen lapsia, jolle vanhan sukupolven arvot ja moraali on vierasta.

Ketkä ovat taustavoimia?

Kun mielenilmaukset jatkuvat pitkään tiukan ohjauksen maissa ilman hallituksen asioihin puuttumista, otetaan helposti käyttöön salaliittoteoria. Mielenosoitukset ovat ainoastaan väline – jopa organisoitu väline – jonkun valtaan pyrkivän ryhmän käsissä. Teoria lienee pikkuisen ontuva: spontaania tyytymättömyyden osuutta ei käsentään voi kiistää.

Kukaan ei tähän asti ole voinut identifoida sellaista tahoja, joka olisi sekä säästynyt arvostelulta mielenosoituksissa että määrätietoisesti antanut niille tukensa.

Silti on selvää, että Kiinan johto ei ole yhtenäinen ja että jotkut ovat tunteneet sympatiaa mielenosoituksia kohtaan ja monet tahot ovat yrittäneet käyttää niitä hyväksi. Sinänsä se, että Kiinassa on valtaistelua, ei ole uutinen. Sitä on käyty 1980-luvullakin jopa pari eri kierrosta, konservatiivien ja uudistajien sekä eri sortin uudistajien kesken.

Mielenosoitukset ovat saaneet jatkoa. Niistä oltiin tiedotusvälineissä pitkään hiljaa, mutta todella myrkyllisiä kommentteja on ollut harvoin. Suurin poikkeus oli *Kansan päivälehd*en artikkeli 26. huhtikuuta, jossa mielenosoittajia syytettiin salaliitosta.

Tämä kaikki osoittanee, että johto on ollut hajaantunut. Yhteistä linjaa ei ole: konservatiivit yrittivät mielenosoituksista saada synn reformistien syrjäyttämiseen. Refor-

mistit saivat mielenosoituksista uutta pontta. Aivan selvästi mielenosoittajien arvostelema henkilö on ollut pääministeri Li Peng, johon kohdistunut viha on lisääntynyt sitä mukaa kun hän on kannattanut otteiden koventamista.

Suhtautuminen pääsihteeri Zhaoon on sen sijaan ollut ambivalenttinen. Aluksi häntäkin kritisoitiin, mutta hänen jouduttuaan konservatiivien hampaisiin tästä syystä, on suhtautuminen jossakin määrin muuttunut. Minkäänlaisena zhaolaisten demonstraationa ei liikehdintää kyllä voi pitää. Ehkäpä Kiinan puolue onkin jakautunut useampaankin fraktioon kuin kahteen. Sen selville saaminen on toistaiseksi kuitenkin ollut äärimmäisen vaikeaa.

On yllättävää, että hallitus ei ole ryhtynyt keskustelemaan mielenosoittajien kanssa. Sen asema on nimittäin perusteiltaan vahva. Kaikesta kritiikistä huolimatta harvat haluavat kääntää ruoria pois uudistuspolitiikasta. Maassa ei myöskään ole puolueen rinnalla mitään muuta todellista voimakeskusta. Sellaista ei ole päässyt syntymään, eikä sellaisen syntyminen edes vaikuta kovin todennäköiseltä. Mielenosoittajat ovat varsin sekalainen seurakunta, jolla ei ole selvää ideologiaa tai toimintaohjelmaa ja joka ei itse asiassa pyri systeemin kaatamiseen. Kiinan johdolle luulisi olevan helppoa tällaisessa tilanteessa antaa lisää ilmaisunvapauksia ja lisätä edustuksellisuutta. Sanalla sanoen johtaa ja kanavoida muutosta astuen askeleen edellä haastajiaan.

Se, että näin ei tehty, osoittaa johdon hajoamista ehkä paremmin kuin se, että mielenosoituksia ei katkaistu nupuillaan. Epävarmuus tuntuu vallitsevan korkeimmassa paikassa. Keskustelua mielenosoit-

中國

Kuva: Kiina sanoin ja kuvin 3/1989

Myös poliisit osallistuivat mielenosoituksiin aukiolla.

tajien kanssa estää byrokraattinen perinne. Mielenosoittajathan ovat vaatineet julkisia televisiokeskusteluja. Niihin suostuminen tuntui johdosta alistumiselta ja kasvojen menetykseltä, etenkin jos niissä oli pelkoa joutua tulenaroille alueille, korruptioon jne.

Minkälainen on Kiinan ja demokratian tulevaisuus? Mielenosoitukset ovat olleet oire kriisistä. Silti niitä voi pitää myös vakauden merkinä. Pitkäaikainen mielenosoitusaalto ei ole saattanut jokapäiväistä elämää sekasortoon, se ei ole aiheuttanut kuolemaa ja verenvuodatusta, kymmenet ja sadat tuhannet ihmiset ovat suhteellisen vapaasti saaneet kokoontua ja armeijan lähestyminen on estetty puhumisen eikä mellakoinnin keinoin. Jos liikehdintä on ollut yllätys, niin sitä on ollut myös sen rauhallisuus. Tässä mielessä kiinalaisten demokratia on pitemmällä kuin olisi osannut odottaa.

Voimme toivoa Kiinan demokratian yhä kasvavan, kasvavan myös

tavalla, joka ei johda maata sekasortoon. Liikehdinnän tukahduttaminen veisi toivon tästä. Liikehdinnän voiton ongelma saattaa taas olla "lisääntyvien toiveiden inflaatio", usko siihen, että Kiinan kasvukivut, suuret poliittiset ja taloudelliset ongelmat, olisi ratkaistava ja voitaisiin ratkaista salamavauhtia.

Kiinalla ja sen johdolla on edessään vakavia ja perustavanlaatuisia kysymyksiä. Voiko Kiinan kommunistinen puolue säilyttää poliittisen legitimiisyytensä? Millä tavalla kansan poliittinen osallistuminen voi kasvaa ilman sekasortoa? Mikä tulee olemaan keskittämisen ja desentralisaation suhde niin poliittisessa kuin taloudellisessa elämässä? Tuleeko valtiolta vähentämään osuuttaan yhteiskunnassa vaiko uudestaan lisäämään sitä? Tuleeko armeija jatkamaan marssiaan pois politiikasta? Tuleeko hallinnon ja puolueen erottaminen lisäämään hallinnon tehoa ja vähentämään tehottomuutta ja nepotismia? Voidaanko korruptiota vähentää vai kuuluuko se auttamattomasti

syntyneeseen systeemiin? Jatkuvatko vaatimukset demokratian lisäämiseksi ja leviävätkö ne yhä uusiin kansankerroksiin? Tuleeko uudistus jatkumaan vai katkeaako se hallinnollisiin virheisiin tai päättämättömyyteen siitä, mitä linjaa olisi noudatettava? Johdolta vaaditaan selkeää kantaa ja määrätietoisuutta. Onko sillä sitä, jää nähtäväksi. Kansa odottaa johdolta juuri johtajuutta: kiinalaiset mielitekyselyt ovat osoittaneet ehkä suurimmaksi tyytymättömyyden aiheeksi sen, että maalla ei enää koeta olevan määrätietoista johtoa ja selkeää linjaa.

Tauno-Olavi Huotari

24.5.1989

Kiina sanoin ja kuvin 3/1989

中國

KIINAN KEVÄTTÄ JA SYKSYÄ

Keväällä 30 vuotta sitten Kiinan tulevaisuus vaikutti valoisalta. Kaikki ovet olivat avoinna, kaikki tuntui olevan mahdollista. Syksyllä monet tulevaisuuden ovista oli pantu tiukasti lukkoon. Tänään moni ovista on ruostunut lopullisesti kiinni. Seuraako pitkää syksyä vielä pidempi ja synkempi talvi?

Kommunistisen puolueen valta-asema Kiinassa on tänään vahvempi kuin koskaan. Pekingin kevättä 30 vuotta sitten seurattessani sellainen tulevaisuus ei tuntunut lainkaan mahdolliselta. Silloin arvailtiin, pysyykö puolue vallassa vielä viisi vai peräti kymmenen vuotta ja kaatuuko se rauhanomaisesti vai väkivalloin. Syitä tällaiseen ajatteluun oli kaksi.

Toisaalta 1980-luvun loppupuolella Kiinassa näytti siltä, että yhteiskunnallisen ja kulttuurisen keskustelun vapautuminen oli peruuttamatonta. Lehtikioskeista saattoi löytää oikeita uutisia ja kärkevää keskustelua. Kirjakauppoihin tuli uusia käännöksiä ulkomaisista, aiemmin kielletyistäkin kirjoista. Televisiosarja *Heshang* ("Joen kuolinlaulu") kehotti kesällä 1988 kiinalaisia kysymään, miksi tiede ja demokratia olivat tuontitavaraa. Kaduilla ja gallerioissa esiteltiin kokeilevaa runoutta sekä video- ja kuvataidetta. Syntyi kirjallisuussalonkeja ja väittelypiirejä. Yhtä vaikutusvaltaisimmista johti astrofysikko **Fang Lizhi**, joka julisti uskoa tieteeseen eikä ideologiaan. Kiinan oli vallannut *wenhua*, kulttuurikuume, ja opiskelijamaailma oli käymistilassa. Opiskelijat osoittivat mieltään eri puolilla Kiinaa vaatien poliittisia reformeja, mutta Nanjingissa 1988 myös rasis-

joita vastaan. Yhtä kaikki, ihmiset halusivat äänensä kuuluville.

Toisaalta vuoden 1989 loppupuolella kävi ilmeiseksi, että peruuttamattomaksi luultu olikin pysäytetty. Samalla tiedot sadoista kuolonuhreista ja katutaistelijien jäljet tuntuivat sanovan, että tällainen hirmuvalta ei voi jatkua. Kaatuihan jouluna Romanian **Ceaușescun**kin diktatuuri. Mutta ennusteet Kiinan kommunistisen puolueen tuhosta eivät toteutuneet nekään.

Kevät 1989

Mitä siis Kiinassa tapahtui keväällä 1989, mitä siitä seurasi ja miksi? Tapahtumia kerrataan toisaalla tässä lehdessä. Totean vain, että sen paremmin puhuminen "opiskelijaliikkeestä" tai "demokratialiikkeestä" kuin keskittyminen Pekingin tapahtumiin eivät anna oikeaa kokonaiskuvaa Kiinan keväästä 1989.

Mielenosoituksiin osallistui kaupunkilaisia kaikista yhteiskuntaluokista. Liikehdintä kanavoit kaupunkilaisten pettymyksen siihen, että talousuudistukset olivat siihen saakka hyödyttäneet maaseudun asukkaita, kun taas tulotaso kaupungeissa oli jäänyt kehityksestä jälkeen. Myös puolue-eliitin korruptio oli yleinen tyytymättömyyden aihe. Mielenosoituksia oli tästä syystä ympäri Kiinaa. Myös

opiskelijat olivat aktiivisia muuallakin kuin Pekingissä.

Pekingissä jopa *Kansan päivälehd*en toimituskuntaa ja kommunistisen puolueen kaadereita osallistui mielenosoituksiin. Englanninkielisen puolivirallisen ajankohtaislehden *Beijing Review*'n toukokuun lopussa ilmestyneessä numerossa oli valokuvaliite Tian'anmen-aukion mielenosoittajien nälkälakkolaisista ja heidän haastattelujaan. Vaikka lehden seuraavassa numerossa palattiin taas tiukan propagandistiselle linjalle, oli selvää, että toimitus tunsu suurta sympatiaa mielenosoituksia kohtaan.

Ihmiset toivoivat parasta mutta pelkäsivät pahinta. Kaikki ymmärsivät, että kommunistinen puolue ei aikonut katsella mielenosoituksia loputtomiin sivusta. Tiedettiin hyvin, että puolue piti länsimaista liberalismia uhkana sen ideologiselle ylivallelle. Puolue oli aloittanut jo 1986 kampanjan "sosialistisen henkisen sivilisaation" edistämiseksi. Puoluesihteri **Hu Yaobang** erotettiin tammikuussa 1987, kun todellista valtaa kulissien takana

Kuva: Suomi-Kiina-seuran kuva-arkisto

Kiinan viranomaisten levittämien kuvien mukaan opiskelijat pahoinpitelivät, lävistivät ja polttivat sotilaita Tian'anmenin aukion läheisillä kaduilla.

käytellyt **Deng Xiaoping** katsoi hänen osoittaneen liikaa myöte-mieltä poliittisen reformin vaati-joita kohtaan. Dengin ja puolueen vanhoillisen siiven silmissä Puolan Solidaarisuus-liikkeen menestys ja Neuvostoliiton Gorbatsšovin uudis-tukset olivat vaaran merkkejä.

Juuri Puolan esimerkin valossa mielenosoituksissa oli kommunisti-sen puolueen kannalta vaarallisinta vaatimus itsenäisestä työväenliik-keestä. Huhtikuussa 1989 Pekingiin perustettiin Kiinan ensimmäinen autonominen ammattiyhdistys, jonka johtoon nousi rautatietyöläi-nen **Han Dongfang**. Opiskelijoi-den puolue saattoi uskoa palaavan koteihinsa kesälomien alettua, mutta puolueesta riippumattoman ammattiyhdistysliikkeen laajenemi-nen oli riski, jonka ei voitu antaa toteutua.

Toukokuun puolellassa mielenosoittajat nöyryyttivät valtiojohtoa estämällä Tian'anmen-

aukion käyttämisen Gorbatsšovin valtiolivierailun vastaanottosere-monioihin. Puolueen pääsihteeri **Zhao Ziyang** vetosi kyynelsilmin aukion mielenosoitusten lopetta-misen puolesta. Hän tiesi Dengin kovan linjan voivan johtaa äärim-mäisiin toimenpiteisiin (Zhaon muistelmista kirjoitin *Kiina sanoin ja kuvin* -lehden nume-rossa 2-3/2009 otsikolla "Kuolleen miehen ääni"). Hänet syrjäytettiin puolueen johdosta ja Pekingiin julistettiin sotatila 20.5. Armeijan joukot eivät kuitenkaan päässeet etenemään kaupungin keskus-taan yli miljoonan kaupunkilaisen tukkiessa kadut. Yleinen suuttumus kasvatti mielenosoittajien määrän ennennäkemättömän suureksi, ja Tian'anmen-aukiolla päivystivät niin opiskelijat kuin työläiset.

Kesäkuun 3. ja 4. päivän välisenä yönä muualta Kiinasta komennetut armeijan yksiköt ryhtyivät kukista-maan "vastavallankumouksellista

kapinaa", kuten sotilaille uskotel-tiin. Kaupunkilaisten katusulut murskattiin panssariajoneuvoilla ja Tian'anmen-aukio saarrettiin. Mielenosoittajat päästettiin poistu-maan. Oletetaan, että itse aukiolla ei tullut kuolonuhreja, mutta tästä ei ole varmuutta. Sotilaat ammus-kelivat ajoittain summittaisestikin pelätessään "kapinallisjoukkojen" vastaiskuja. Sen sijaan katutais-teluissa kuoli satoja siviilejä sekä (virallisen tiedon mukaan) yli 20 sotilasta.

Syksy 1989–2019

Kävin syksyllä 1989 Pekingissä. Tian'anmen-aukion laatoituksessa näkyi telaketjujen jälkiä, ja tankilla oli ruhjottu jopa Kansan mart-tyyrien muistomerkin portaita. Muistomerkin ylätasanteella, jossa opiskelijajohtajat olivat pitäneet päämajaansa, oli konetuliaseen luodinreikiä ihmisen rintakehän korkeudella. Mitään näistä jäljistä ei

中國

ollut korjattu, ja tunnelma aukiolla oli pysähtynyt ja painostava.

Ostin matkallani kaksi kuvateosta, toisen Hongkongista ja toisen Pekingistä. Ensin mainittu kuvasi kevään tapahtumia aktivistien, jälkimmäinen viranomaisten näkökulmasta. Jälkimmäisessä on kuvia sotilaiden hirtetyistä, poltetuista ja silvotuista ruumiista. Niillä haettiin oikeutusta sotilaiden aseiden käytölle. Mutta kun on nähnyt kuvat ja filmit siitä epätoivoisesta taistelusta, jota pekingiläiset kävivät sotilaskolonnia vastaan sekä haavoituneista ja kuolleista nuorista, joita vietiin kaikilla mahdollisilla kulkuvälineillä turvaan, ymmärtää hyvin, että kaupunkilaisten viha on saattanut purkautua hirmutekoina sotilaita kohtaan.

Mitä sitten Kiinassa on tapahtunut vuoden 1989 jälkeen? Yksi tragedian seuraus oli yhteiskunnallinen apatia: usko muutoksen mahdollisuuteen hävisi. Samaan aikaan talouskasvu jatkui ja saavutti kaupunkilaisväestönkin, joten uusi sukupolvi keskittyi ansaitsemaan rahaa. Yliopistokoulutettujen tavoitteena ei enää ollut ura virkamiehenä vaan hyväpalkkainen työ ulkomaisessa yrityksessä. Edustuksellinen demokratia jäi kaukaiseksi haaveeksi, jos edes sellaiseksi. Kiinan valtiollinen media on ilman suuria vaikeuksia kyennyt maalamaan kuvan länsimaisesta demokratiasta tehottomana, korruptoituneena ja yhteiskunnallista hajaannusta lietsovana järjestelmänä.

Poliittisen järjestelmän epädemokraattisuuden tilalle on tullut uusia huolenaiheita, kuten ympäristöongelmat ja niihin liittyvä huoli ruokaturvallisuudesta. Niiden suhteen Kiinan hallitus on osoittanut ymmärtäväisyyttä ja ryhtynyt toimiin tilanteen parantamiseksi. Ympäristöaktivismista on tullut

eräänlainen varoventtiili, jonka kautta kansalaisten vaikutushalu voi rakentavasti ja valvotusti purkautua.

Lisäksi kontrolli ja sensuuri ovat tiukentuneet niin, että puolueen kannalta vaarallinen järjestäytyminen on hyvin vaikeaa. Nykyään Tian'anmenin aukiolle menijöitä valvotaan tarkkaan. Kiinalaisen Baidu-hakukoneen tarjoamilla Tian'anmenia koskevilla nettisivuilla ei ole yhtään viittausta vuoden 1989 tapahtumiin. Nykyajan kiinalaisnuoriso ei välttämättä tiedä lainkaan, mitä heidän kolmen vuosikymmenen takaiset edeltäjänsä ajattelivat ja tekivät.

Ennaltaehkäisyn lisäksi viranomaiset ovat myös viisastuneet voimankäytön suhteen: tankkien ja konetuliaseiden sijaan nykyään käytetään vesitykkeitä ja pippurikaasua, ja mielenilmauksiin reagoidaan nopeasti ennen kuin niihin osallistuvat ihmismäärät kasvavat hallitsemattoman suuriksi. Erilaisia mielenosoituksia ja lakkoja sattuu Kiinassa päivittäin satoja, mutta ne on saatu pidettyä paikallisina ja toisistaan erillisinä.

Talvi tulee?

Talouskasvu – sekä todellinen että uskon perustuva – on oopium, jolla Kiinan kansa on saatu pidettyä tyytyväisenä. Ensi vuonna vietetään ”kohtalaisen hyvinvoivan yhteiskunnan rakennustyön loppuunsaattamisen” juhlavuotta. Todellisuudessa tänään, 30 vuotta Pekingin kevään jälkeen, kasvu on käynyt niin hitaaksi, että usko parempaan tulevaisuuteen horjuu. Työväestön oikeudet ovat yhä huonolla tolalla ja oikealle ay-liikkeelle olisi tarvetta, kun monet talousvaikeuksiin ajautuneet yritykset ovat jättäneet palkat maksamatta ja viranomaiset ovat usein asettuneet yritysjohton puolelle. Lisäksi siirtotyöläisten

oikeudet ovat retuperällä.

Kommunistisen puolueen ankara korruptionvastainen kampanja on purrut moniin korruption ilmentymiin, mutta korruption hävittäminen rakenteellisenä ongelmana edellyttäisi yhteiskunnan läpinäkyvyyttä ja oikeusvaltiota. Näiden edellytysten toteutumisessa Kiina ei ole mennyt eteen- vaan taaksepäin. Poliittisesta reformista ei ole merkkiäkään, ja vähemmistöalueilla, kuten Xinjiangissa ja Tiibetissä, kärsitään suoranaisesta sorrosta. Uudelle Pekingin keväälle olisi kansan keskuudessa tilausta, mutta puolue ei ole aikeissa antaa sellaiselle tilaa.

”Tian'anmenin äidit” -niminen ryhmittymä on rohkeasti vaatinut vuoden 1989 tapahtumien uudelleenarviointia sekä oikeutta surra lapsiaan julkisestikin. Kommunistin puolue myönsi kulttuurivallankumouksen virheeksi vuonna 1981. Kun Pekingin kevästä on kulunut jo kolme vuosikymmentä eikä puolue ole esittänyt minkäänlaista itsekritiikkiä, on ilmeistä, että puolue ei katso syyllystyneensä virheisiin. Niinpä Pekingin kaduilla kuolleiden mielenosoittajien maineen palautusta on turha odottaa. Päinvastoin, puolue haluaa ihmisten unohtavan menneen ja pitävän katseensa tulevassa, kommunistisen puolueen satavuotisjuhlavuodessa 2021 ja Kiinan unelmassa.

Kiinan unelma ei kuitenkaan ole kiinalaisten oma unelma. Unelman sisällön päättää kommunistinen puolue. Pitää toivoa, että talouskasvun hidastuminen ei johda ainoastaan kurin kovenemiseen vaan pakottaa myös puolueen kuuntelemaan kansaa herkemällä korvalla kuin tähän asti. Muutoin tulee talvi.

Jyrki Kallio

中國

Demokratian jumalatar -patsas Hongkongissa 2013. Opiskelijat rakensivat Tian'anmenin aukiolle styroxista ja muovista demokratian jumatarta esittävän patsaan 30. toukokuuta 1989. Armeija murskasi alkuperäisen patsaan panssareilla.

中國

"NEVER FORGET. NEVER GIVE UP."

HONGKONGISSA TIAN'ANMENIN VERILÖYLYÄ EI UNOHDETA

Hongkongissa järjestettävään Tian'anmenin aukion mielenosoituksen muistotilaisuuteen odotetaan tänä vuonna suurta osallistujamäärää tapauksen 30-vuotispäivän takia. Muistotilaisuus on järjestetty vuosittain Hongkongin Victoria Parkissa 4. kesäkuuta vuodesta 1990 lähtien. Tapahtuman järjestäjänä toimii Kiinan demokratisointia vaativa the Hong Kong Alliance in Support of

Patriotic Democratic Movements of China -järjestö. Tämän vuoden muistotilaisuuden teema on järjestön mukaan vuoden 1989 demokratialiikkeen uhrien sureminen sekä demokratian marttyyrien ajatusmaailman periminen. Muistotilaisuudessa Victoria Parkiin kokoontuneet osallistajat kunnioittavat uhrien muistoa kynttilöiden sekä kännyköiden valaistujen näyttöjen avulla. Tilaisuudessa on myös

lavaohjelmaa ja sielä lauletaan sekä toistellaan demokraattisia iskulauseita.

Hongkong ja Macao ovat ainoita alueita Kiinassa, joissa julkisia kokoontumisia Tian'anmenin mielenosoituksen muistolle on mahdollista järjestää. Hongkongin peruslaki turvaa rauhanomaisten julkisten kokoontumisten järjestämisen ja myös Hongkongin hallintojohtaja Carrie Lam on

Tian'anmenin verilöylyn uhreja kunnioitetaan kynttilöin ja puhelimien valastuilla näytöillä.

Kuvat: Minna Valjakka 2013.

todennut, että kaupunki kunni-
oittaa sanan- ja ilmaisunvapautta
muistotilaisuuteen liittyen. Aiem-
pina vuosina tunnelma tilaisuudessa
on ollut rauhallinen lukuun otta-
matta joitain kymmeniä Victoria
Parkin ulkopuolelle kokoontuneita
pro-Peking -mielenosoittajia.

Vaikka tämän vuoden muisto-
tilaisuuteen odotetaan paljon kävi-
jöitä, on osallistujamäärä vähen-
tynyt vuosien mittaan. Osasyynä
väkikatoon on nuorien hongkongi-
laisten tietoisuuden vähentyminen
Tian'anmenin tapahtumiin liittyen.
Viimeisen neljän vuoden ajan myös
hongkongilaiset opiskelijajärjes-
töt ovat jättäneet osallistumatta

muistotilaisuuteen. Boikotointi
johtaa juurensa opiskelijajohto-
seen sateenvarjoliikkeeseen, joka
epäonnistui yrityksessään uudistaa
Hongkongin poliittista järjestelmää
vuonna 2014. Sateenvarjoliikkeen
myötä nuoret hongkongilaiset akti-
vistit ovat siirtyneet niin sanottuun
paikalliseen aktivismiin, jossa keski-
tytään Hongkongin paikallisien
titeettiin ja autonomiaan Kiinan
ongelmien sijasta. Järjestäjien arvion
mukaan viime vuoden muistotilai-
suudessa oli noin 110 000 osallistu-
jaa, kun taas Hongkongin poliisin
mukaan tilaisuudessa oli vain noin
18 000 osallistujaa.

Aika näyttää, hiipuuko Tian'an-

menin tapahtumien muistelemi-
nen Hongkongissa nuorempien
sukupolvien myötä, mutta ainakin
vielä muistotilaisuus kuvaa hyvin
hongkongilaisten erillisiä oikeuksia
muuhun Kiinaan verrattuna.

Hanna-Mari Ylinen

Kantaaottavat performanssitaide-esitykset ja julisteet ovat osa Hongkongissa järjestettäviä muistotilaisuuksia.

Kuva: Minna Vajjekka, 2012.

中國

Kuva: Minna Vajakkala, 2012.

TIAN'ANMEN JA HISTORIAN POLIITTISUUS

Siinä missä tämä lehti, kuin myös monet muut tahot maailmalla, eivät suostu unohtamaan 30 vuoden takaisia tapahtumia Pekingissä, Kiinan kommunistinen puolue on tehnyt kaikkensa pyyhkiäkseen tapahtumat Kiinan historiasta. Historian uudelleenkirjoitus vallassa olevan tahon tarkoitusperiin sopivaksi on tuttu ilmiö monissa yhteiskunnissa kautta aikojen, mutta erityisesti Kiinassa sillä on pitkät perinteet. Tian'anmenin tapauksessa puolueen ensireaktio oli puskea omaa virallista totuutta joka tuutista, kunnes lopulta koettiin tehokkaammaksi tavaksi ottaa esiin iso pyyhekumi.

Käsissäsi oleva lehti on vaarallinen ase, polttavan kuumaa rautaa – ainakin mikäli asiaa tarkastellaan Kiinan kommunistisen puolueen (KKP) näkökulmasta. Puolue johtaa leninistisen organisaatiomallin mukaista yksipuoluevaltiota, jossa kaiken politiikanteon lähtökohta on KKP:n valta-aseman turvaaminen. Tämän tavoitteen saavuttamisessa historiankirjoitus ja uudelleenkirjoitus

näyttelevät hyvin keskeistä osaa.

Xi Jinpingin sanoin Kiina käy nyt sotaa ”historiallista nihilismia” – toisin sanoen kaikkia puoluevaltion virallisesta historiankirjoituksesta poikkeavia näkemyksiä – vastaan. Vaikka kaikissa yhteiskuntajärjestelmissä menneisyyden tarkoitushakuinen (väärin)tulkinta vallanpitäjille edullisessa valossa näyttelee roolia politiikanteossa, on autoritaarisissa valtioissa tällaiselle

nk. historiapoliittiselle toiminnalle aivan erityistä kysyntää. Tällainen historian tarkoituksellinen – emeritusprofessori **Seppo Hentilän** sanoin – ”kääntäminen ja vääntäminen” on lisäksi autoritaarisissa yhteiskunnissa selvästi helpompaa, sillä kilpailevia totuuksia voidaan hiljentää huomattavan kovin ottein. Kiinassa perinteet ja menneisyyden painolasti vahvistavat näitä taipumuksia entisestään.

Menneisyyden tapahtumien kirjoittamisella vallanpitäjille mieluisassa valossa on maassa poikkeuksellisen pitkä historia. Jo dynastisella ajalla Kiinan keisarien tiedetään kirjoituttaneen edeltäjiensä historioita hyvin valikoivasti. Lähempänä omaa aikaamme marxilaisen ideologian vääjäämättömäksi nähty voittokulku kohti kommunistista yhteiskuntaa tarkoitti sekä

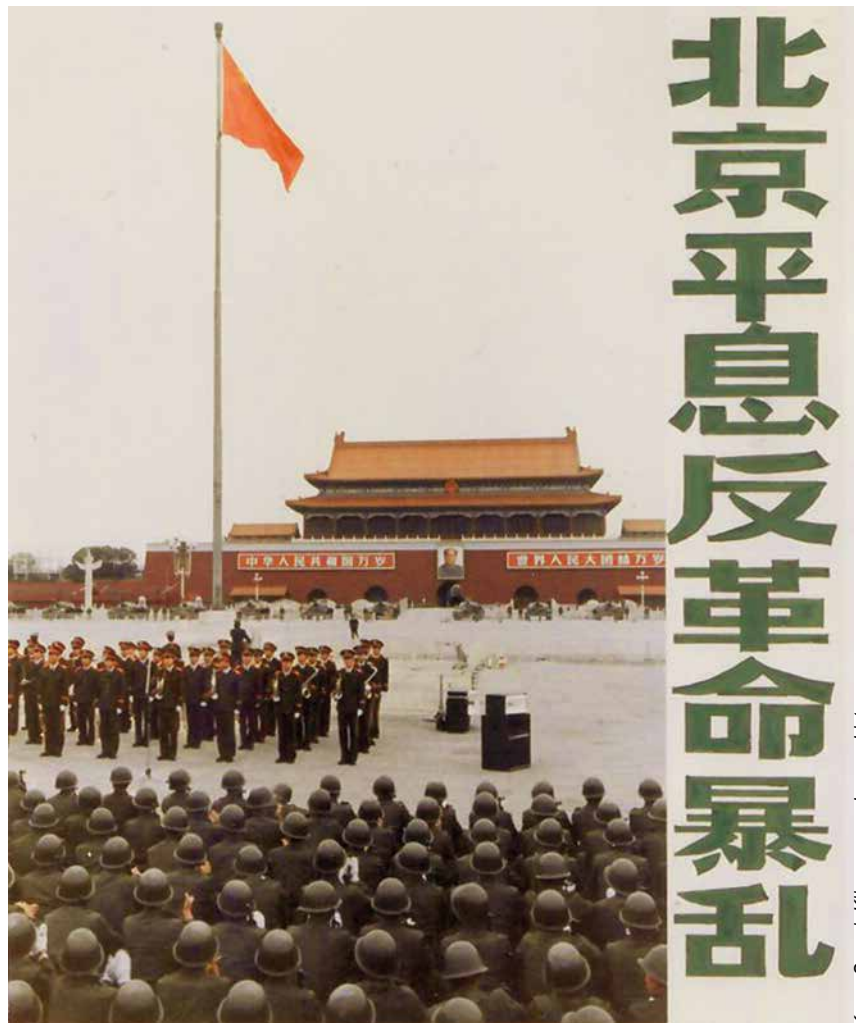
中國

Kiinassa että muissa valtiotalous-
 tissa maissa, että menneisyyden
 tapahtumien on aina tavalla tai
 toisella sovittava tähän determinis-
 tiseen selitysmalliin. Nykypäivän
 markkinauudistuksista huolimatta
 virallinen Kiina julistaa yhä edel-
 leen historian etenevän väijää-
 mättömästi kohti kommunistista
 utopiaa, vaikka asiaa ei enää **Maon**
 ajan ”punaisten vuosien” tapaan
 yhtä voimakkaasti korostetakaan.
 Tämän historiallisen ja kulttuu-
 rillisen taustan valossa ei olekaan
 yllättävää, että nyky-Kiinassa
 menneisyyden tapahtumien tarkoi-
 tushakuisilla tulkinnoilla on ollut
 ja on yhä erityistä merkitystä vallan
 oikeuttajana. Oikeuttaakseen
 valtaansa kommunistinen Kiina on
 turvautunut historiapolitiikkaan
 kirjoittaessaan uusiksi esimerkiksi
 Maon suurten yhteiskuntakokeilu-
 jen sekä han-kiinalaisen valtaväes-
 tön ja vähemmistökansallisuuksien
 välisten suhteiden historiaa.

Paraikaa historian tarkoitus-
 hakuinen väärintulkinta näyt-
 täytyy esimerkiksi Etelä-Kiinan
 merellä, jossa Kiina on pyrkinyt
 oikeuttamaan ulkopoliittisia valta-
 pyrkimyksiään vetoamalla hyvin
 yksipuolisiin, tieteellisesti kestä-
 mättömiin historiantulkintoihin.
 KKP:n yksinvalloituksen oikeuttamiseen
 tähtäävästä historiankirjoituksesta
 kenties paras tai ainakin tunnetuin
 esimerkki on kuitenkin se, miten
 Tian’anmenin tapahtumia on käsi-
 telty Kiinassa vuoden 1989 jälkeen;
 aiheesta on väännetty satiirista
 huumoria jopa suosituissa Simpso-
 nit-animaatiosarjassa.

**Tian’anmenin muistamisen
 poliittisuuden kaksi kautta**
 Kiinan puoluevaltion suhtautumi-
 nen tapahtuneeseen voidaan karke-
 asti jakaa kahteen kauteen.

Välittömästi tapahtumia seurasi

Kiinan kansan ulkomaisia ystävyssuhteita hoitava seura lähetti heinäkuussa 1989 Suomi–Kiina-seuralle valokuvakokoelman jakaakseen sanomaa ”oikeasta totuudesta Pekingin vastavallankumouksellisesta mellakoinnista”.

lyhyt vastaviestinnän kausi. Valtion
 median kanavat julkaisivat valtavasti
 tapahtumia käsittelevää materiaalia.
 Tapahtumista luotiin kiinalaiselle
 politiikanteolle tyypillinen, niin
 kutsuttu vakiintunut muotoilu,
 jossa tapahtuneisiin viitattiin järjes-
 telmällisesti tiettyjä hyväksytyiksi
 katsottuja sanamuotoja käyttäen.
 Näitä virallisia selityksiä kopioitiin
 sanasta sanaan kirjoitusvirheineen
 artikkelista toiseen. Tämän viralli-
 sen selityksen mukaan tapahtumien
 taustalla olivat Kiinaa sabotoimaan
 pyrkineet ulkovallat, erityisesti
 Yhdysvallat ja Taiwan, jotka olivat
 antaneet tukensa lukumäärältään
 vähäisille ”vastavallankumouksel-

lisille elementeille”. Kansaa kiihot-
 tamalla nämä rettelöitsijät olivat
 onnistuneet huijaamaan hyväntah-
 toiset, mutta ymmärtämättömät
 massat mukaan kommunistisen
 Kiinan kaatamiseen tähtäävään
 liikehdintään. Puolueen rooliksi jäi
 puolustaa kommunistista vallan-
 kumousta ja laillista yhteiskunta-
 järjestelmää ja pidättäytyä voiman-
 käytöstä viimeiseen asti. Tämän
 tulkinnan valossa videopätkän
 panssarivaunujen edessä seisovasta
 siviilistäkin kerrottiin valtionele-
 siossa osoittavan, miten pidättyväi-
 sesti Kansan vapautusarmeijan soti-
 laat olivat toimineet. Halutessaan
 panssarivaunuhan olisi voinut jyrätä

Kuva: Suomi–Kiina-seuran kuva-arkisto

中國

aseettoman siviilin alleen! Kaupunkilaisia kehoitettiin antamaan ilmi piileskeleviä opiskelijajohtajia ja tekemään kaikkensa, jotta tilanne saataisiin rauhoitettua. Esimerkiksi kesäkuun 9. päivänä vuonna 1989 ilmestyneessä KKP:n äänenkannattajassa *Kansan päivälehdessä* kehoitettiin ”kaikkia kaupungin asukkaita paljastamaan ja ilmiantamaan kapinallisia elementtejä yleisestä turvallisuudesta vastaaville toimielimille”.

Varsin pian ulkomaiden kritiikki ja suoranaiset sanktiot Kiinaa kohtaan kovenivat, ja puoluevaltion lähestymistapa muuttui radikaalisti. Kun ajatus pienen rettelöitsijöiden ryhmän masinoimasta vallankaappausyrityksestä ei lyönyt läpi maailmalla tai edes Kiinan sisällä, oli puolueen vaihdettava lähestymistapaa. KKP:n näkökulmasta ajatus siitä, että vallitseva historiallinen totuus muodostuisi kertomaan laajamittaisesta, spontaanista kansannoususta oli kestä-

mätön maailmantilanteessa, jossa muu kommunistinen maailma mureni massojen noustua vallanpitäjiään vastaan. Puhumisen sijaan tapahtuneesta alettiin nyt aktiivisesti vaieta.

Viimeistään vuoden 1990 kuluessa siirryttiin aina meidän päiviimme asti jatkuneeseen radiohiljaisuuteen, joka aika ajoin koettelee suoranaisen historiallisen denialismin rajoja. Nykyään tapahtuneesta ei löydy mainintoja Kiinassa sen paremmin koulujen historiakirjoista, sanomalehdistä kuin populaarikulttuuristakaan. Esimerkiksi kourallinen elokuvia, joissa tapahtuneeseen on edes etäisesti viitattu, ovat päätyneet maassa esityskieltoon. Puolueen tiiliskivimäisistä virallisista kronikoistakin etsivä löytää ainoastaan lyhyen maininnan ”vastavallankumouksellisesta sekasorrosta”. Tian’anmenin aukio fyysisenä tilana on nykyään erittäin tarkoin vartioitu, jotta tapahtumien muistaminen – muun

spontaanin poliittisen mielenilmaisun ohella – voidaan estää. Valtiolla haitallisen tiedon levittämisen kieltäviä lakipykälä käytetään sumeilematta juuri Tian’anmenia koskevaa kirjoittelun sensurointiin ja itsensensuuriin johtavan pelon ilmapiirin luomiseen.

Ajoittain kamppailu menneisyyden muistamisesta ja unohduksesta on saanut suorastaan absurdeja mittasuhteita. Kun tapahtuneen vuosipäivänä vuonna 2012 Shanghain pörssi laski 64.89 pistettä, kaikki aihetta koskevat haut estettiin, sillä sensorien silmissä viite traagiseen päivämäärään oli ilmeinen.

Vaikka puoluevaltion sensuuri yltää kaikille elämänaloille, on erityisesti internetin kontrolloiminen kuitenkin osoittautunut haasteelliseksi. Vuoden 1989 tapahtumia koskevaa sensuuria pannaan toimeen blokkamalla automaattisesti kokonaisia nettisivustoja, yksittäisiä sanoja tai sanayhdistel-

Kiinasta lähetetty propagandakuva. Saatekirjeen mukaan ”yhteiskunnallinen järjestys on palautunut normaaliksi niiden valtavien ponnistusten ansiosta, jotka tehtiin kapinan tukahduttamisen eteen.” Kuvan kääntöpuolella kerrotaan linja-autojen jatkaneen liikennöintiä jo 10. kesäkuuta.

中國

Kuva: Suomi-Kiina-seuran kuva-arkisto

Kuva: Amika Helkinheimo, 2018.

Tian'anmenin aukiolle pääsyä on rajoitettu erityisesti kesäkuun tienoilla, mutta nykyään myös muina ajankohtina. Myös tien toiselle puolelle pääseminen edellyttää turvatarkastuksen ja henkilöllisyydestodistuksen.

miä internetkeskustelua seuraavan sensoriarmeijan voimin. Esimerkiksi internethauissa viattomista kiinan kielen kirjoitusmerkeistä 占 sekä 点 koostuvia merkkijonoja on sensuroitu, sillä niille on annettu uusia, visuaalisia merkityksiä; viittaus ihmisiä alleen jyräävistä panssarivaunuista on selvä kiinaa taitamattomallekin. Sensorien sekä internetkäyttäjien välinen kissa ja hiiri -leikki on jatkuvaa, ja tapahtumiin viitataan jatkuvasti uusilla, mitä mielikuvituksellisimmilla tavoilla. Tiukkaa sensuuria kierrettään mm. viittauksilla historiallisiin runoihin ja piilottamalla internetissä kiertävien meemikuvien sekaan tekstinpätkiä.

Historiapolitiikan uudet tuulet

Kenties merkittävin viime aikojen kehitys vuoden 1989 muistamisen poliittisuudessa on se, miten mielikuvia tapahtuneesta on pyritty muokkaamaan entistä aktiivisemmin myös Kiinan ulkopuolella. Kuten tekstin alussa vihjattiin, ei tätäkään lehteä todennäköisesti olisi koskaan julkaistu, mikäli asia

riippuisi puolueen tahdosta. Vaikka ulkomaalaisten kanssa toimiessa ei voidakaan käyttää yhtä kovia ja räikeitä keinoja kuin kotimaassa, on Kiina pyrkinyt määrätietoisesti vaikuttamaan myös siihen, miten Tian'anmen näkyy ja koetaan manner-Kiinan ulkopuolella. Kaikkein selvimmin tämä näkyy Pekingin välittömässä vaikutuspiirissä. Erityisesti Hongkongissa Pekingin hallinnon tiukentuva ote alueen itsehallinnosta on asettamassa vaakalaudalle vuoden 1989 tapahtumien muistamisen, sillä esimerkiksi paikallisia mediataloja on painostettu talouden keinoin vaikenemaan aiheesta.

Vaikka tapahtumia ei enää aktiivisesti muistellakaan edes vuosipäivinä, määrittävät vuoden 1989 tapahtumat myös pitkälti etenkin läntisen maailman suhtautumista nyky-Kiinaan. Tämän vuoksi Kiinan historiapolitiikka on ulottumassa nykyään enenevässä määrin myös sen välittömän vaikutuspiirin ulkopuolelle. Maassa oleilevia ulkomaisia toimittajia painostetaan olemaan käsittelemättä aihetta ja länsimaisissa yliopistoissa on rapor-

toitu siitä, kuinka kiinalaiset opiskelijat ovat suhtautuneet avoimen vihamielisesti asiasta puhumiseen, syytäten ilmoille Kiinan hallituksen linjaa mukailevia denialistisia näkemyksiä.

Kenties tunnetuin esimerkki Kiinan ulkomaihin kohdistuvasta painostuksesta on *The Tian'anmen Papers* -teoksen toimittajien saama porttikielto Kiinaan. Teos käsittelee Tian'anmenin tapahtumia puolueen ylimmän johdon näkökulmasta nojautuen (väitettyhin) sisäpiirilähteisiin. Myös länsimaisia yrityksiä on syytetty itsensuurista ja Kiinalle kumartelusta. Kiinan talouskasvun myötä yhä useampi yritys on siirtynyt kiinalaisomistukseen ja hyvin suhteiden säilyttäminen Kiinan markkinoille pääsyä kontrolloivaan Pekingin hallitukseen on tärkeää. Markkinoille pääsyn ehtona on kuitenkin Pekingin tahtoon mukautuminen, mikä käytännössä tarkoittaa arkojen aiheiden käsittelyn välttämistä. Erityisen selvästi tämä on tullut ilmi mediayhtiöiden tapauksessa. Esimerkiksi LinkedIn-palvelun tiedetään sensuroineen kiinalaisten

中國

ja hongkongilaisten käyttäjiensä aihetta koskevia julkaisuja.

Historiapoliitiikan perintö

Historiallinen revisionismi vaikuttaa ainakin osittain tehneen tehtävänsä, sillä Kiinassa tapahtuneesta tiedetään hyvin vähän. Puoluevaltio onkin pääsemässä tavoitteeseensa: vaikka toivoa siitä ei olekaan, että vanhemmat ihmiset unohtaisivat Tian'anmenin verisesti päättyneen mielenosoitusliikkeen, merkkejä kuitenkin on, että nuoremmat sukupolvet eivät koskaan edes kuule tapahtuneesta.

Asian arkaluontoisuuden vuoksi historiatietoisuuden rajoja on tosin käytännössä kuitenkin hyvin vaikea tutkia perusteellisesti. Kuvaavaa on kuitenkin, että erään dokumenttiryhmän näyttäessä Pekingin yliopiston – ”Kiinan Harvardin” – opiskelijoille ikonista valokuvaa ”tuntemattomasta kapinallisesta” oli enemmistöllä suuria vaikeuksia liittää kuvaa oman maansa lähihistorian tapahtumiin. On kuitenkin luultavaa, että asian arkaluontoisuuden takia moni ei myöskään puhu julkisuudessa tapahtuneesta. Jo Neuvostoliiton ajoilta tiedetään, että maissa, joissa kovin keinoin varjellaan yhtä virallista näkemystä menneisyydestä syntyy helposti juopa yhtäältä yksityisen sekä toisaalta julkisen, virallista linjaa mukailevan historiakuvan välille. Lisäksi joidenkin asiantuntijoiden mielestä kovakätisellä sensuurilla on saattanut olla myös käänteisiä vaikutuksia; nk. Streisandin ilmiön tavoin yritykset sensuroida ja kontrolloida aiheesta käytävää keskustelua ovat saattaneet ainoastaan lisätä aiheen kiinnostavuutta ja tunnetavuutta.

Vaikka Tian'anmen ei historiallisena tapahtumana eläkään kiinalaisessa julkisessa keskustelussa, elää

Tian'anmenin perintö voimakkaana maan politiikassa. Vaikka Kiinassa oli pyritty rakentamaan puolueen tukemisen ympärille rakentuvaa nationalistista kulttia jo 1980-luvun kuluessa, suoraan tapahtumien säikäyttämänä tätä kehitystä alettiin määrätietoisesti kiihdyttää Tian'anmenin tapahtumien jälkeen. Marxilaisen ideologian merkityksen heikkenemisen luomaa aatteellista tyhjiötä onkin alettu paikata kiihkoisänmaallisuudella, jossa juuri historian tulkinnolla on ollut erityisen keskeinen rooli. Sen ohella, että Tian'anmenin tapahtumista on tarkoitushakuisesti vaiettu, on Kiinan ulkovaltojen kynsissä kokemia vääryyksiä tuotu voimakkaasti esiin. Puolueen ensisijainen johtopäätös Tian'anmenin tapahtumista olikin se, että 1980-luvun kuluessa puolue ei ollut tehnyt riittävästi ”ideologista työtä”, joka taas oli johtanut siihen, että tämä aatteellinen tyhjiö oli korvautunut opiskelijoiden esittämällä vallankumouksellisilla ideoilla. Lähempänä omaa aikaamme kehitystä on entisestään edesauttanut se, että Kiinan talouskasvun tasaantuessa hiljalleen on puoluevaltion pitänyt luoda oikeutus vallassaololleen muutoinkin kuin vetoamalla materiaalsen hyvinvoinnin paranemiseen.

Tian'anmenin historian politisoinnin tulevaisuus

Välittömästi tapahtuneen jälkeen jotkut länsimaiset asiantuntijat ennustivat jopa koko valtakunnan kaatumista sen näytettyä kansalleen todelliset, väkivaltaiset kasvonsa, mutta nykyään usko siihen, että puoluevaltio tarkistaisi kantansa koskien vuotta 1989 alkaa hiipua. Monien tarkkailijoiden mukaan Kiinan puoluevaltion toleranssi asiasta puhumiseen on

itse asiassa ajan mittaan vähentynyt. Siinä missä aiemmin esimerkiksi yksityisiä uhrien muistotilaisuuksia siedettiin, pyritään tilaisuuksia nyt aktiivisesti estämään.

Monien muiden Kiinaa vaivavien yhteiskunnallisten ongelmien ohella kyvyttömyys ja haluttomuus kohdata avoimesti menneisyys voi kuitenkin lopulta johtaa siihen, että Kiina räjähtää vielä joskus uudelleen. Kun menneisyyden kohtamista lykätään ja lykätään, edessä saattaa olla vielä vuoden 1989 tapahtumia suurempi yhteiskunnallinen kuohunta. Suuren kiinalaisen kirjailijan **Lu Xunin** sanoin: ”Kaikki verivelat täytyy maksaa verellä; mitä pidempi viive, sitä suuremmat korot”.

Olli Suominen

Aiheesta lisää:

Bläfield, Antti (toim.) (2016). Historian käyttö ja väärinkäyttö. Helsinki: Siltala.

Callahan, William, A. (2010). China – The Pessimist Nation. Oxford: Oxford University Press
MacMillan, Margaret (2009). The Uses and Abuses of History. New York: Random House.

Nathan, Andrew, J.; Link, Perry (toim.) (2001). The Tian'anmen Papers. New York: PublicAffairs
Torsti, Pilvi. (2008).

Historiapoliitikkaa tutkimaan: Historian poliittisen käytön typologian kehittäly. Kasvatus ja Aika, 2/2008, 61-71.

Unger, Jonathan (toim.) (1993). Using the Past to Serve the Present: Historiography and Politics in Contemporary China. Armonk, NY: M. E. Sharpe

中國

TOUKOKUUN 4. PÄIVÄN LIIKE

Toukokuun 4. päivä tuli täyteen 100 vuotta siitä, kun tuhan-
net opiskelijat marssivat Tian'anmenille osoittamaan mieltään
Japania vastaan. Mielenosoitukset synnyttivät ulkomaiden
etuoikeuksia vastaan taistelevan liikkeen, jota kutsutaan Touko-
kuun 4. päivän liikkeeksi. Liikkeen taustalla vaikutti aiemmin
perustettu Uuden kulttuurin liike, joka hyökkäsi Kiinan perin-
teistä kulttuuria vastaan. **Tauno-Olavi Huotarin** 30 vuotta
sitten kirjoittamassa artikkelissa käydään läpi Toukokuun 4.
päivän liikkeen taustoja ja merkitystä Kiinan kehityksessä.

Keväällä 1919 pidettiin Parii-
sin lähistön kaupungeissa
kokouksia, joissa päätet-
tiin ensimmäisen maailmansodan
rauhateoista ja muusta jälkiselvit-
telystä. Tärkeimmän kokouspai-
kan nojalla niitä yleensä kutsutaan
Versailles'n rauhankonferenssiksi.
Huhti- ja toukokuun vaihteessa
Kiinassa alkoi tulla tunnetuksi se,
että luvatut kauniit periaatteet eivät
toteutuisi Kiinan osalta: Japani saisi
haltuunsa entiset Saksan oikeudet
ja alueet Kiinassa. Pian tietoon tuli
myös se, että Kiinan virallinen halli-
tus oli sodanaikaisissa sopimuksissa
ja noottienvaihdossa suostunut
moniin Japanin vaatimuksiin ja
ollut protestoimatta oikeuksiensa
loukkaamista vastaan. Kiinan valis-
tunut mielipide oli toivonut koko-
ukselta muuta; se oli myös syvästi
tyytymätön uuden Kiinan tasaval-
lan rappioon ja hajaantumiseen.

Tyytymättömyyden etunenässä
olivat opiskelijat. Toukokuun
1. päivänä useimpien Pekingin
korkeakoulujen opiskelijat päättivät
kutsua koolle suurmielenosoituk-
sen 7. päiväksi toukokuuta. Tätä
he pitivät Kiinan häpeäpäivänä,
koska tasan neljä vuotta aikaisem-
min Kiinan hallitus oli suostunut
japanilaisten pitkälle meneviin
vaatimuksiin. Tietoa levitettiin
muualle Kiinaan ja toiminta laajeni

myös muihin piireihin. Aktiivisesti
mukana olivat mm. talouselämän
modernit kerrokset: Pekingin kaup-
pakamari lähetti protesteihin kehot-
tavia kirjeitä Shanghain ja muiden
suurten kaupunkien kauppiajärjes-
tyksille.

Näin alkoi liikehdintä, jota
sittemmin on kutsuttu Toukokuun
4. päivän liikkeeksi ja joka syvästi
vaikutti Kiinan kulttuuriin ja poli-
tiikkaan yhdistämällä kansallisen
ylösousemuksen ja kulttuuris-
yhteiskunnallisen uudistuksen
teemat. Sen taustalla oli voimak-
kaina kaksi asiaa. Toinen niistä oli
Kiinan ulkoinen heikkous ja Japa-
nin kasvava uhka.

Japanin kasvava uhka

Ensimmäisen maailmansodan
aikana alkoi Japani näyttää yhä
suuremmalta uhalta Kiinan itse-
määräämisoikeudelle. Vaikka
Japani olikin voittanut Kiinan
sodassa 1894–95 ja saanut siellä
siitä lähtien erioikeuksia, suhtautu-
minen Japaniin oli ollut vähintään
ambivalenttia. Se oli ollut myönteis-
en esimerkki länsimaistumisesta ja
valtio, jolta oli jopa toivottu apua
Kiinan uudistusmielisille.

Japani yhtyi ensimmäiseen
maailmansotaan hyvin nopeasti.
Sodan uskottiin vahvistavan Japa-
nin asemaa eurooppalaisten valto-

jen rinnalla - kävi sodassa muuten
kuinka tahansa. Olisi mahdollista
ottaa haltuun Saksan aasialaisia
omistuksia, ja joka tapauksessa
Japanin vaikutusta olisi helppo
kasvattaa Kiinassa ja Mantšuriassa.
Tuloksia saatiin nopeasti. Marras-
kuun 7. päivänä 1914 viimeiset
saksalaiset antautuivat Shandongin
vuokra-alueella Kiinassa. Operaa-
tiot Tyynellämerellä olivat vielä
enemmän rutiininomaisia. Siten
Japanin sotilaalliset tavoitteet oli
toteutettu vuoden 1915 alkuun
mennessä.

Vuoden 1915 tammikuussa
Japani esitti Kiinalle ns. 21 vaati-
musta. Vaatimusten tarkoituksena
oli saada virallinen hyväksyminen
Saksan oikeuksien siirtymiselle
Japanille Shandongissa sekä vahvis-
taa asemaa Mantšuriassa. Sen lisäksi
niissä vaadittiin laajoja oikeuksia
puuttua Kiinan sisäisiin oloihin.

Kiinan neuvotteluasema oli
heikko, etenkin kun japanilaisia
joukkoja oli lähellä Kiinan keskuk-
sia. Kun Japani antoi ultimaatu-
min, oli Kiinan presidentin **Yuan**
Shikain pakko toukokuussa 1915
solmia sopimukset, jotka monessa
suhteessa tyydyttivät Japanin vaati-
mukset.

Japani oli saanut pääosan tavoit-
teistaan hyväksytyiksi, mutta sen
maine maailmalla oli niiden tultua
julkisuuteen laskenut. Muutos oli
huomattavin Kiinassa, jossa monet
vallankumoukselliset olivat näihin
asti (mm. **Sun Yat-sen** vielä 1914)
toivoneet apua ja tukea Japanilta. 21
vaatimuksen nostattama kuohunta
aloitti Kiinassa itse asiassa moder-
nin kansallismielisyyden kasvun.

Kiinalta oli saatu jonkinlai-
nen, joskin pakotuksella hankittu

中國

tunnustus Japanin laajentumiselle. Tämän laajentumisen laillistaminen kansainvälisellä hyväksynnällä pysyi Japanin päätavoitteena koko ensimmäisen maailmansodan ajan aina sen lopettaneihin rauhan-kongresseihin asti.

Vuonna 1917 Kiina yhtyi sotaan, tosin osallistuen siihen lähinnä työvoimaansa liittoutuneiden käyttöön antamalla. Sotaan yhtyminen ei herättänyt vastustusta, koska laajat piirit toivoivat Kiinan sotaa seuraavassa rauhan-kongressissa saavan nauttia hedelmiä sodan aikaisesta liittolaisuudesta. Monet eivät tienneet, että Japani oli tässäkin päätöksessä takapiruna: se oli luvannut sopimuksissaan länsivaltojen kanssa taivuttaa Kiinan yhtymään sotaan keskusvaltoja vastaan. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi se auttoi rahapu-

lasta kärsivää Pekingin hallitusta saaden vastapalvelukseksi edullisia sopimuksia. Tämä taas lupasi v. 1918 jopa suostua Shandongin siirtoon Japanille: siitä saivat kansalaiset tiedon vasta seuraavana vuonna Versailles'n rauhanneuvotteluiden aikaan.

Sekä Kiina että Japani odottivat paljon vuoden 1919 rauhan-konferenssilta. Kiina siksi, että sen yleinen mielipide otti vakavasti vakuutukset kansojen itsemääräämisoikeutta kunnioittavasta rauhasta. Kiinan kysymys oli Japaninkin kannalta tärkein. Japani oli melko varma siitä, että sen toiveet täytettäisiin. Se pelkäsi kuitenkin, koska liittolaisten kanssa solmituista sopimuksista huolimatta jotkut valtat, varsinkin USA, tuntuivat ymmärtävän myös Kiinan kantoja. Muissa välittömästi etuihinsa liit-

tyvissä kysymyksissä Japani saikin toiveensa melko helposti läpi: se sai mm. Saksalle kuuluneet Tyynenmeren saaret ilman suurempia ongelmia hallintaansa.

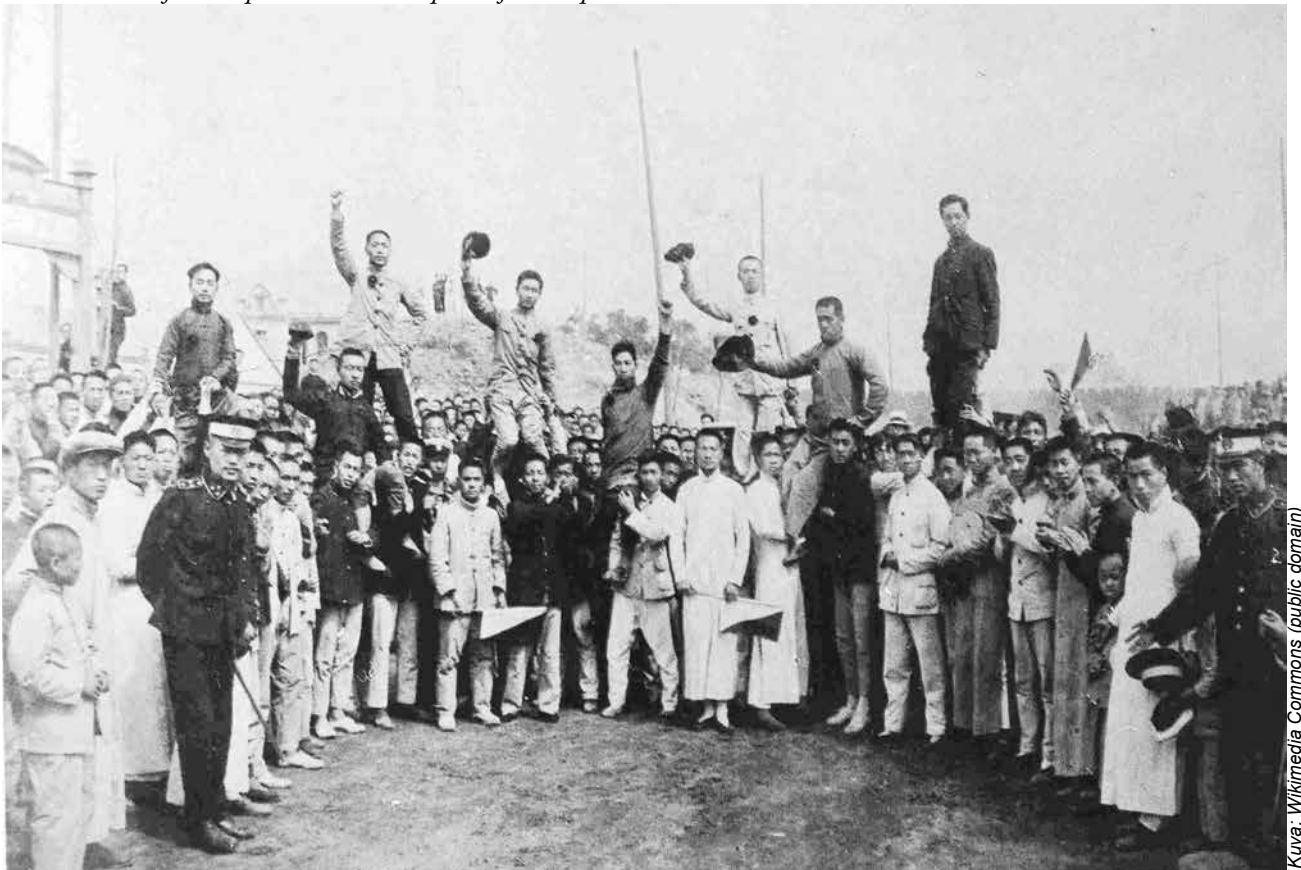
Kiinan sekä Pekingin että Kantonin hallitukset – Kiinassahan oli tuolloin kilpailevia valtaryhmiä – lähettivät Versailles'hin edustajansa, jotka esittivät ulkomaisten erioikeuksien vähentämistä maassaan.

Uuden kulttuurin liike

Toinen Toukokuun 4. päivän liikkeen tausta oli Kiinassa syntynyt Uuden kulttuurin liike.

Tasavallan perustamista ei Kiinassa ollut seurannut onnen aika. Aikaa mantšujen kukistamisesta vuoteen 1928 pidetäänkin Kiinan suurimman hajanaisuuden kautena. Silloin suurinta osaa Kiinasta hallitsivat erilaiset sota-

Toukokuun neljännen päivän liikkeen opiskelijoita vapauduttuaan vankilasta 7. toukokuuta 1919.

Kuva: Wikimedia Commons (public domain)

Xin qinnian -lehti, ranskalaselta nimeltään *La Jeunesse*, oli Uuden liikkeen tärkein tiedotusväline..

Kuva: Public Domain

herrat ja sotilaskliikit. Muodollisesti Kiina kuitenkin säilyi yhtenäisenä: kaikki maakuntahallitukset ym. tunnustivat Kiinan yhdeksi valtakunnaksi. Suurimman osan ajasta Kiinalla oli muodollinen keskuhallinto, etupäässä Pekingissä, joka huolehti – sikäli kuin pystyi – mm. ulkomaanedustuksesta. Kiinan hajanaisuus ja tasavallan voimattomuus sai monet, varsinkin nuorison parissa, pohtimaan maan tilaa ja havaitsemaan syylliseksi sen heikkouteen ulkoisen uhan ohella myös sisäsyntyiset ja maan perinteeseen liittyvät seikat.

Noin vuodesta 1915 alkoi myös se kulttuuriradikaalinen liike, joka

on saanut nimen Uuden kulttuurin liike. Se oli toisaalta ikonoklastinen hyökkäys Kiinan perinteisen kulttuurin tukipilareita vastaan ja toisaalta uusien arvojen ja instituutioiden etsimistä poliittisen kaaoksen, yhteiskunnallisen levottomuuden ja ulkomaisen imperialismien keskellä. Hyökkäys kohdistui miltei kaikkiin perityn kulttuurin puoliin, etenkin kungfutselaisuuteen. Toisaalta harrastuksen kohteena olivat länsimaalaiset aatteet, tiede ja demokratia.

Liike alkoi selvästi yliopistopiireistä. Varsinaiseksi keskuksipaikaksi muodostui 1910-luvun loppupuolella Pekingin yliopisto

(*Beida*). Sillä oli huomattava status eräänlaisena maan ykkösyliopistona. Se keräsi opettajavoimiinsa uudistusliikkeen miehiä, jotka sitten houkuttelivat sinne samanhenkisiä opiskelijoita.

Puhtaasti kulttuurin alueella merkittävintä oli kirjallisuuden renessanssi. Sen pääsaavutus oli puhekielen (*baihua*), joka perustui Pekingin murteeseen, tekeminen myös kirjallisen viljelyn välineeksi. Perusteena muutokselle oli se, ettei moderneista asioista voinut kirjoittaa muinaisilla sanoilla ja tyylillä. Toinen peruste oli se, että sen avulla saatiin sanoma levitettyä laajemmalle, klassisen sivistyksen saaneiden piirin ulkopuolelle. Kirjallisuuden ja yleensä kulttuurin oli myös yllettävä tavallisten ihmisten elämään. Tavoitteena oli ”tuore ja vilpittön realismi” stereotyyppisen ja konstailevan klassismin sijasta. Erityisen merkittävä asema *baihuan* käyttöönotossa oli **Hu Shilla** (1891–1962), joka myös kuului Beidan piiriin. Vuodesta 1915 lähtien hän propagoi siirtymistä *baihuan* käyttöön ja jo n. vuodesta 1917 lähtien uuden kulttuurin liikkeen äänenkannattajat käyttivät tätä kielimuotoa.

Liikkeen tavoitteet olivat kuitenkin laajemmat kuin pelkästään kulttuuripoliittiset: tavoitteena oli yksilön vapautus ja sitten koko Kiinan elämänmuodon muutos. Liikkeen ensimmäisen vaiheen tärkein väline oli lehti nimeltä *Xin qinnian*, ranskalaiselta nimeltään *La jeunesse*. Sen pääjulkaisija oli nuori klassisen sivistyksen saanut, mutta Ranskassa opiskellut intellektuelli **Chen Duxiu** (1880–1942). Hänen manifestinsa vuodelta 1915 on nimeltään Kutsu nuorisolle. Siinä hän esittää, että hän ”näki mielummin kansamme menneen kulttuurin häviävä kuin rotumme

中國

kuolevan, koska se on sopima-
ton elämään modernissa maail-
massa”. Hän kehotti lukijoitaan
olemaan ”itsenäisiä, ei mate-
levia, progressiivisia, ei konserva-
tiivisia, aggressiivisia, ei vetäytyviä,
kosmopoliittisia, ei isolationisteja,
käytännöllisiä, ei formalistisia,
tieteellisiä, ei kuvittelevia”.

Meistä tämä luettelo saattaa
vaikuttaa sekavalta; ajan kiinalai-
selle se ilmensi kungfutselaisen
moraalin kääntämistä päälaelleen.
Sehän oli saarnannut iän ja tradi-
tion kunnioittamista, alistumista,
kunnioitusta ja itsehillintää. Vihat-
tavaa olikin nyt kaikki pelkuruus ja
konformismi, ei enää uskalaisuus ja
itsensä ilmaiseminen. Chen vastusti
kaikkea perinteistä etiikkaa, lakia,
oppineisuutta, riittejä ja tapoja. Hän
suositteli tässä vaiheessa kiinalaisten
kumppaneksi kahta länsimaista
herraa, Mr. Tiedettä ja Mr. Demo-
kratiaa. ”Vain nämä kaksi herraa”,
Chen kirjoitti tammikuussa 1919,
”voivat parantaa pimeät sairaudet
Kiinan politiikassa, moraalis-
sissa, oppineisuudessa ja ajattelussa”.
Koko Kiinan perinteinen etiikka,
tavat ja laitokset saivat vastaansa
täyslaidallisen: järjestetyt avioliitot,
sidotut jalat, nuorempien veljien
alistuminen. Kulttuurin murrok-
sen väkevyys ja Kiinan perinteen
aatteisiin kiinnittämä huomio
saivat uudistusliikkeen miehet pitä-
mään älylliskulttuurillista muutosta
uudistuksista tärkeimpänä. Se oli
edellytyksenä yhteiskunnalliselle ja
poliittiselle muutokselle.

Suurena syntipukkina oli perin-
näinen ajattelu. Sen vastaisuus oli
osa laajempaa trendiä, ”uutta ajatte-
lua”, jossa nationalismilla ja sosialis-
milla – mitä sillä sitten tarkoitettiin-
kaan – oli keskeinen osa. Nuoren
polven kaksi vaatimusta voitiin
määritellä vahvemaksi valta-
kunnaksi ja suuremmaksi yksilön

vapaudeksi: molemmat kannustivat
hyökkäykseen vanhaa yhteiskuntaa
ja sen normeja vastaan. Vanhojen
arvojen sijaan haluttiin ottaa uusia.
Uudet länsimaiset filosofiset opit
saivat kannatusta ja niiden tunnetut
edustajat kävivät Kiinassa. Merkit-
täviä olivat ennen kaikkea **John
Dewey**n lähes parin vuoden vierailu
sekä **Bertrand Russellin** myöskin
lähes vuoden kestänyt aika Kiinassa.

Nämä länsimaiden ihailun osoi-
tukset on ehkä vaikeata mieltää
yhteen mielenosoitusten kanssa,
jotka niin selvästi suuntautuivat
länsimaista herruutta vastaan.
Kuitenkaan nämä kaksi trendiä
eivät olleet vastakkaisia. Vaikka
uuden ajattelun edustajat eivät
rakastaneetkaan Kiinan perinnettä,
he rakastivat sen kansaa, jopa rotua.
Voidaankin sanoa, että he vastus-
tivat vanhaa kiinalaista kulttuuria
juuri rakkaudesta kansakuntaan:
”elävän Kiinan” nimissä he pyrki-
vät vapauttamaan maan kuolleen
kulttuurin kahleista. Uusi ajattelu
oli kuitenkin urbaani ilmiö, jonka
vaikutus ei ulottunut kaikkialle.
Jokaista länsimaalaistunutta intel-
lektuellia tai yhtä hyvin jokaista
länsimaisia vaikutteita saanutta
maltillista konservatiivia kohti oli
Kiinassa jatkuvasti ”satoja tuhansia
salaseurojen paikallispäälliköitä,
buddhalaisia apotteja, taolaisia
munkkeja ja kungfutselaiden itse-
kasvatusseurojen johtajia, jotka
jatkoivat näkemystensä esittämistä
lähes kokonaan menneen kulttuurin
tarjoamien kategorioiden termein”.
Vasta Toukokuun 4. päivän liike
levitti radikalismia laajemmalle,
mutta silloinkin etupäässä yhteis-
kunnan moderneihin kerroksiin.

Mielenosoituksiin

Toukokuun ensimmäisinä päivinä
ulkomailta tulleet uutiset olivat
yhä hälyyttävämpiä. Samalla Pekin-

gin hallitus ryhtyi toimenpiteisiin
uhkaavia mielenilmauksia vastaan.
Mielenosoituksia päätettiin siksi
aikaistaa. Osasyynä oli se, että eräät
salaisista sopimuksista vastuussa
oleviksi katsotut virkamiehet olivat
sopivasti Pekingissä, mm. Kiinan
Japanin lähettiläs **Zhang Zong-
xiang**, josta huhuiltiin tehtävän
jopa uutta ulkoministeriä. On myös
väitetty, että erällä äärimmäisyys-
ryhmillä oli jo alunperin ajatuksena
tehdä suoranainen hyökkäys ”pettu-
reita” vastaan. Nämä ryhmät halusiv-
at mielenosoituksen aikaistamista,
ettei heidän suunnitelmansa päässyt
vuotamaan julkisuuteen.

Toukokuun kolmantena pidet-
tiin suuria opiskelijakokouksia,
joissa päätettiin kutsua koko kansa
taistelemaan, lähettää Kiinan
valtuuskunnalle Pariisiin sähkeitä,
joissa vaadittiin jättämään rauhan-
sopimus allekirjoittamatta, pyytää
järjestämään mielenosoituksia eri
paikkakunnille 7. toukokuuta sekä
organisoida suuri opiskelijakul-
kue Pekingissä 4. päivänä. Intoa
kuvaa se, että mm. eräs opiskelija
puristi verta sormistaan ja kirjoitti
kokoushuoneen seinälle tunnus-
lauseen ”Palauttakaa meidän Qing-
daomme”. Toinen taas uhkasi tehdä
välittömästi itsemurhan, mikäli
kokous ei päättäisi ryhtyä järjestä-
mään suurmielenosoitusta.

Toukokuun 4. päivä

Mielenosoituksen alkupaikaksi
valittiin Tian'anmen, Taivaallisen
rauhan portti. Paikalla ei vielä ollut
nykyistä aukiota. Sinne kerääntyi
puoli kahdeksi iltapäivällä kolmisen
tuhatta opiskelijaa huolimatta siitä,
että viranomaiset olivat pitäneet
yliopistoissa puhutteluja estääkseen
mielenosoituksen. Myöhemmin
mukaan liittyi lisää väkeä, yliop-
pilaiden lisäksi myös koululaisia ja
partiopoikia, jotka mm. jakelivat

中國

yleisölle kokouksessa hyväksyttyä julkilausumaa. Siinä todettiin mm: ”Toivomme vilpittömästi, että koko kansakunnan kaikki maatalous-, teollisuus-, kauppa- ym. kerrokset nousevat pitämään kansalaiskokouksia, jotta turvaisimme itsenäisyytemme ulkoasioissa ja pääsisimme eroon pettureista. Tämä on Kiinan viimeinen tilaisuus sen taistelussa elämästä ja kuolemasta. Vannomme tänään kaksi juhlallista valaa yhdessä kaikkien maanmiehemme kanssa: (1) Kiinan alue voidaan vallata, mutta sitä ei lahjoiteta pois, (2) Kiinan kansa voidaan surmata, mutta he eivät antaudu. Maamme on lähellä tulla tuhotuksi. Nouskaa, veljet!”

Mielenosoitus yritti jatkaa matkaansa lähetystöalueelle, jossa tarkoitus oli vedota liittoutuneiden edustajiin. Mielenosoittajien edustajat saivatkin jätettyä kirjeensä lähetystöihin, mutta jostain syystä lähettiläät eivät sattuneet olemaan paikalla. Tähän asti mielenosoitus oli sujunut rauhallisesti ja järjestyneesti. Pettymys lähetystöjen reaktioon ja se, että poliisi ei päästänyt mielenosoittajia kulkemaan lähetystöalueen läpi, saivat mielialat kiihtymään. Useat alkoivat vaatia kulkuetta suunnistamaan kohti ”pettureiden” taloja.

Mielenosoittajat marssivat kulkulaitosministeri **Cao Rulinin** talon luo, jossa oli myös lähettiläs Zhang Zongxiang. Näitä pidettiin pahimpina pettureina. Caoa vaadittiin ulos selostamaan, miksi hän oli allekirjoittanut salaisia sopimuksia. Kun poliisi yritti hajottaa mielenosoittajat, oli seurauksena siirtäminen suoraan toimintaan. Jotkut opiskelijat onnistuivat tunkeutumaan taloon, ja pian suuri joukko oli sisällä. Huonekalut murskattiin ja talo sytytettiin tuleen: kerrotaan ääriryhmiin kuuluneiden mielen-

osoittajien kantaneen mukanaan sytytysaineita ja tulitikkuja. Cao pakeni valepuvussa, mutta erät hänen sukulaisensa sekä Zhang jäivät kiinni. Zhangia mukiloitiin pahasti.

Poliisit eivät olleet puuttuneet kovin aktiivisesti tapahtumiin, kunnes saivat korkeammalta taholta käskyn ryhtyä toimiin. Poliisit ja joukko mielenosoittajia ottivatkin yhteen aina alkuiltaan asti. Useat loukkaantuivat ja yksi opiskelija kuoli saamiinsa vammoihin muuttaman päivän päästä. Illalla poliisi ryhtyi pidättämään mielenosoittajiksi epäilemiään kaduilta: kaikkiaan 32 opiskelijaa pidätettiin. Näistä useimmat eivät olleet mitenkään osallistuneet väkivaltaisuuksiin tai olleet mielenosoituksen johdossa. Heidän vapauttamisesta tulikin eräs seuraavien mielenosoitusten aihe.

Mielenosoituksesta liikkeeksi

Tämä oli lyhyesti kerrottuna toukokuun neljännen päivän tapahtumat. Se tuli alkukohdaksi mielenilmausten, demonstraatioiden, lakkojen ja boikottien vyörylle, joka osoitti Kiinan heräämistä ainakin sen modernien kerrostien, opiskelijoiden, kapitalistien ja teollisuustyöläisten parissa.

Hallituksen yritys toteuttaa uutissulku tapahtumista epäonnistui ja seuraavina päivinä mielenosoitusliike ulottui muihin korkeakoulukaupunkeihin. Jopa Tokiossa osoittivat kiinalaiset opiskelijat mieltään: yhteenotoissa poliisien kanssa loukkaantui siellä 29 kiinalaista mielenosoittajaa.

Vaikka Pekingin mielenosoittajat vapautettiin, ei liike laantunut vaan siihen liittyi yhä suuremmassa määrin myös muita yhteiskuntapiirejä. Shanghaissa yhteistyössä kapitalistien ja työläisten kanssa saatiin

sata tuhatta henkeä osoittamaan mieltä toukokuun lopulla. Satamissa ahtaajat kieltäytyivät lastaamasta japanilaisia laivoja. Hangzhoussa riksanvetäjät kieltäytyivät palvelemasta japanilaisia asiakkaita.

Pekingin hallitus kuitenkin halusi viedä opiskelijat takaisin luentosaleihin ja ratifoida Versailles’n sopimukset. Kun Pekingin opiskelijat vastasivat hallituksen linjaan luentolakolla, presidentti **Xu Shichang** määräsi kaikki siitä lähtien mielenosoituksiin osallistuvat pidätettäväksi. Opiskelijat eivät kieltoon suostuneet vaan järjestivät eri puolille kaupunkia pieniä ryhmiä, jotka julkisilla paikoilla kehottivat boikottiin japanilaisia vastaan. Hallitus ryhtyi suorittamaan pidätyksiä, mutta pidätettyjen tilalle tuli yhä uusia matkasaarnaajia, joten vangittujen määrä nousi muutamassa päivässä yli tuhannen. Kun miesopiskelijat oli viety säilöön, lähtivät myös naiset liikkeelle – osoitus naisten emansipaation yhteydestä Toukokuun neljännen päivän liikkeeseen. Kesäkuun alkupuolella yli tuhannen naisen mielenosoitus piiritti Kiinan presidentin asuntoa. Chen Duxiu kirjoitti: ”Maailman kulttuurilla on kaksi lähettä: toinen opiskelu, toinen vankila.” Vangittuja tuettiin lakoilla suurissa kaupungeissa.

Lopulta presidentti taipui ja erotti kolme kompromettoituneinta ministeriä. Vaikka suoranaista määräystä olla allekirjoittamalla Versailles’n sopimusta ei annettu, Kiinan valtuutetut eivät protestien pelosta tätä uskaltaneet tehdä – mielenosoitukset olivat levinneet jo Ranskassa opiskelevienkin kiinalaisten keskuuteen. Voitto oli suuressa määrin symbolinen, sillä se ei suoranaisesti vaikuttanut Japanin de facto asemaan Kiinassa. Itse rauhankonferenssissa näet Japa-

中國

nin kanta itse asiaan lopulta voitti. Tämä johtui länsivaltojen pelosta, että Japani marssisi mahdollisen kokemansa vastoinikäymisen takia pois kongressista. Japanilla oli hihasaan toinenkin valtti, joka kiinnosti länsivaltoja ja vei ne Kiinan kysymyksessä sen kannalle: se oli Japanin osallistuminen Venäjän vallankumouksen rajoittamiseen Siperian retkikunnallaan.

Japanin erioikeudet ja miehitys Shandongissa jatkuivat. Kuitenkin painostus Kiinassa, länsivaltojen kateus ja liberaalin mielipiteen vahvistuminen itse Japanissa johtivat tiettyihin myönnytyksiin. Vuonna 1922 Japani lupasi palauttaa Shandongin takaisin Kiinalle. Muuten Japanin taloudelliset edut, rautatiealueet, valta Etelä-Mantšuriassa jne. säilyivät.

Toukokuun 4. päivän liikkeen merkitys

Mielenosoitusten myötä kansallinen innostus yhtyi jo muutamaa vuotta aiemmin alkaneeseen kulttuurin uudistumisen liikkeeseen. Sen aatteet olivat mielenosoitusten käyttövoimana ja ne myös levisivät entistä laajemmalle, kun nyt laajalti pyrittiin suoriin yhteyksiin ”kansan” kanssa. Toukokuun 4. päivä aloitti ”Toukokuun 4. päivän liikkeen”: termiä käytetään sekä nimenomaisesti mielenosoitusaallosta että laajemmasta kansallisyhteiskunnallisesta uudistusliikkeestä, jopa koko uuden kulttuurin liike sisällytetään tähän termiin. Nuori sivistyneistö oli molempien kärjessä.

Tulokset kulttuurin alalla tulivat nopeimmin esille. Kulttuurin ja tiedonvälityksen alalla ”kirjallinen renessanssi” muuttui todellisuudeksi: muutamassa vuodessa kirjallisten ja kirjallisyhteiskunnallisten lehtien määrä kasvoi satoihin. Kirjallisia suuntia tai yhdistyksiä oli

myös ainakin sata. Muukin lehdistö ryhtyi nopeasti tukemaan uudistuksia: esimerkiksi v. 1919 400 lehteä alkoi käyttää *baihuaa* kielenään. Se saavutti yllättävän pian myös julkisen tunnustuksen, sillä v. 1919–1920 opetusministeriö määräsi sen alkeiskoulujen opetuskieleksi. Toukokuu 1919 aloitti kulttuuri-liikkeen muuttumisen poliittiseksi liikkeeksi, josta sekä nationalismin että sosialismin aatteet saivat vahvistusta. Kulttuuriradikalismi oli ensin herännyt huomaamaan ulkomaisen imperialismiin painon, mutta se alkoi yhä selvemmin nähdä, että yhteiskunnan epäkoh-tien korjaaminen oli välttämätön edellytys Kiinan kansallisen arvonnostamiselle. Sosiaaliset kontaktit laajenivat: mielenosoitukset toivat yhteyksiä työväenluokkaan, jonka osallistuminen oli monelle yllätys. Kiinnostuminen vähäväkisten asioiden korjaamisesta alkoi kuitenkin merkitä liikkeen hajoamista eri poliittisiin karsinoihin, kun oli pakko ottaa kantaa käytännön ongelmiin ja niitä koskeviin erilaisiin ratkaisumalleihin. Kuilu alkoi kasvaa niiden välillä, jotka tyytyivät vallankumoukseen kulttuurin ja kirjallisuuden alalla ja niiden välillä, jotka halusivat laajentaa sen myös politiikan ja yhteiskunnan alueelle. Radikaalit ja moderaatit lähtivät 1920-luvun alusta eri teille. Eri tiet henkilöityvät alkuvaiheen kahden suuren nimen valintoihin: Chen Duxiusta tuli pian yksi Kiinan kommunistisen puolueen perustajia ja ensimmäinen johtaja. Hu Shistä ismeistä varoittleva moderaatti, joka kuoli v. 1962 Taiwanilla. Yleisesti ottaen voi sanoa, että Toukokuun 4. päiviin liikkeestä alkaen yhä voimistuen hallitseva tema oli ”kansakunnan vahvistaminen” ei enää henkilökohtainen vapautuminen. Tärkeintä oli voimakkaan

kansallisvaltion rakentaminen. ”Vauraus ja voima” tulivat taas tavoitteeksi, joskin uudella termillä ilmaistuina: ”kansallinen pelastus”. Nationalismi alkoi myös sisältää yhteiskuntaradikaalisia ja jopa sosialistisia ajatuksia. Vähitellen myös marxilaisuus alkoi saada vaikutusvaltaa ja kannatusta. Vaatimattomasta alusta huolimatta marxilaisuus oppina ja ajatussuuntana sai sangen nopeasti valtaa juuri ”uuden nuorison” keskuudessa. Venäjän vallankumous näytti tarjoavan tien sorretuille kansoille; ideologiassaan leninismi tuntui olevan länsimainen oppi, joka kuitenkin tuomitsi lännen politiikan. Intellektuellien keskuudessa marxilaisuus pysyi eri asteisena lähes hallitsevana suuntauksena jopa sen jälkeen, kun vastavallankumous oli 1920-luvun lopulla murskannut julkisen työväenliikkeen.

Tauno-Olavi Huotari

Kiina sanoin ja kuvin 2/1989

TAPAHTUU KESÄLLÄ:

PORISSA

Kesätaiji

Keskiviikkoisin klo 17:30–18:30

Kertamaksu 2 €

Kirjurinluoto

Tiedustelut: leenavilponen@gmail.com

TURUSSA

Kirjakerhossa ”Hunan”

13.8. klo: 17:00

Turun Kirjakahvila

Lisätietoja tapahtumista:
facebook.com/turukiina

SEURAN TAPAHTUMAT KOOTUSTI:

WWW.KIINASEURA.FI

中國

Posti Green